DANSK PELSDYRAVLERFORENING MOD KOMMISSIONEN

RETTENS DOM (Anden Afdeling)
2. juli 1992 *

Indhold

Sagens baggrund ..... II - 1937

Retsforhandlingerne ..... II - 1942

Parternes påstande ..... II - 1944

Den principale påstand om annullation af beslutningen ..... II - 1945

1. Anvendelsen af forordning nr. 26 og betydningen af den fælles landbrugspolitiks principper ... II - 1945

2. Betydningen af, at sagsøgeren er en andelsvirksomhed, og betydningen af denne virksomheds formål ..... II - 1947

3. Analysen af det relevante marked ..... II - 1955

4. Spørgsmålet, om sagsøgerens love og forretningsbetingelser er i overensstemmelse med traktatens artikel 85 ..... II - 1956

4.1. De omtvistede bestemmelsers konkurrencebegrænsende virkning ..... II - 1957

4.1.1. Den konkurrenceklausul, der angives indeholdt i § 4, afdeling I, litra f), i sagsøgerens love, og den samordnede praksis i forbindelse med anvendelsen af denne klausul ..... II - 1957

4.1.2. § 5 i reglerne for katastrofehjælpsordningen ..... II - 1964

4.1.3. Den eksklusive leveringsforpligtelse som betingelse for hvalpeforskud og for optagelse på hitlisten ..... II - 1975

4.1.4. § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol ..... II - 1980

4.2. Påvirkningen af handelen mellem medlemsstaterne og mærkbar påvirkning af konkurrencen ..... II - 1985

4.3. Anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 3 ..... II - 1988

Den subsidiære påstand om bortfald eller nedsættelse af bøden ..... II - 1989

Sagens omkostninger ..... II - 1993

* Processprog: dansk.

I sag T-61/89,

Dansk Pelsdyravlerforening, Glostrup, ved advokaterne Egon Høgh og Lise Høgh, København, bistået af professor, dr. jur. Bernhard Gomard, og med valgt adresse i Luxembourg hos direktør Schmaltz-Jørgensen, Den Danske Bank International SA, 2, rue du Fossé,

sagsøger,

støttet af

Kongeriget Belgien ved directeur d'administration Robert Hœbær, Ministeriet for Udenrigsanliggender, Udenrigshandel og Udviklingssamarbejde, og inspecteur-général L. van den Eynde, Landbrugsministeriet, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg på Belgiens Ambassade, 4, rue des Girondins,

og af

Kongeriget Danmark ved juridisk konsulent i Udenrigsministeriet Jørgen Molde, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg på Kongelig Dansk Ambassade, 4, boulevard Royal,

intervenienter,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, først ved Ida Langermann, Kommissionens Juridiske Tjeneste, derefter ved juridisk konsulent Hans Peter Hartvig og Berend Jan Drijber, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg hos Roberto Hayder, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagner-Centret, Kirchberg,

sagsøgt,

hvorunder der er nedlagt påstand om annullation af den af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber den 28. oktober 1988 vedtagne beslutning om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/B-2/31.424, Hudson's Bay —

Dansk Pelsdyravlerforening, EFT L 316, s. 43), subsidiært om bortfald eller nedsættelse af den ved beslutningen pålagte bøde,

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Anden Afdeling)

sammensat af præsidenten, J. L. Cruz Vilaça, og dommerne A. Saggio, C. Yeraris, C. P. Briët og J. Biancarelli,

justitssekretær: H. Jung,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 2. oktober 1991,

afsagt følgende

Dom

Sagens baggrund

1 Nærværende sag vedrører en beslutning vedtaget af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (herefter benævnt »Kommissionen«) den 28. oktober 1988, hvorved den konstaterede, at visse af Dansk Pelsdyravlerforenings aftaler, vedtagelser og visse former for samordnet praksis udgør en overtrædelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 1, pålagde avlerne at bringe overtrædelsen til ophør og i fremtiden undlade at træffe sådanne foranstaltninger, meddelte afslag på fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3, og pålagde Dansk Pelsdyravlerforening en bøde.

2 Dansk Pelsdyravlerforening (herefter benævnt »DPF«) er en andelsforening. Den har mere end 5 000 pelsdyravlere som medlemmer og omfatter 5 landsdelsforeninger. DPF's formål er at danne et bindeled mellem landsdelsforeningerne og skabe sammenhold og fællesskab mellem pelsdyravlere samt bidrage til pelsdyravlens

udvikling i Danmark og varetage pelsdyravlernes interesser over for myndighederne og over for andre erhverv.

3 DPF virker tillige under navnet Danske Pels Auktioner (herefter benævnt »DPA«); dens virksomhed har i denne forbindelse til formål at afsætte de af medlemmerne producerede eller bearbejdede skind.

4 Enhver enkeltperson eller sammenslutning, som driver pelsdyravl, og som er medlem af en landsdelsforening under DPF, anses for medlem (aktivt eller passivt) af DPF. I øvrigt kan også virksomheder, der bearbejder skind, optages som medlemmer.

5 DPF tilbyder sine medlemmer rådgivning, veterinærassistance, muligheder for uddannelse, et månedsblad samt forsøgs- og forskningsvirksomhed. Nogle af tjenesteydelserne er gratis, andre betales der for.

6 DPF har, til fordel for medlemmerne, indført en række særlige regler, blandt andet om katastrofehjælp, om hvalpeforskud og om optagelse på den såkaldte hitliste.

7 DPA foranstalter auktionssalg af skind. Auktionerne er offentlige og åbne for enhver, såvel for sagsøgerens medlemmer som for alle andre, både på købs- og salgssiden.

8 De produkter, der fremstilles, er ubearbejdede skind af mink, ræv, vaskebjørn og ilder. I nærværende sag har dog kun mink- og ræveskind betydning. Skindene sælges enten, hvilket er det sædvanlige, på auktion, eller — sjældnere — privat til pelshandlere. Antallet af auktionscentre er lille.

9 Danmark producerer årligt ca. 9 mio. mink og 240 000 ræve. De fleste af skindene herfra sælges på auktioner afholdt af DPA. Salget af minkskind på DPA's auktioner udgør en tredjedel af de skind, der produceres på verdensbasis. Omkring 98% af de skind, som sælges på disse auktioner, eksporteres.

10 Hudson's Bay and Annings Ltd (herefter benævnt »HBA«), efter 1986 Hudson's Bay Company Properties (UK) Ltd, er det største pelsauktionsfirma i Det Forenede Kongerige, med datterselskaber i Danmark, Nederlandene, Finland, Sverige og Norge. Firmaet har i Danmark som andetsteds agenter, der indkøber og indsamler skind til auktionssalg i London.

11 Den 4. januar 1985 indgav HBA en begæring til Kommissionen i henhold til artikel 3 i Rådets forordning nr. 17/62 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i EØF-traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81, herefter benævnt »forordning nr. 17«), om at få konstateret, at DPF overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 86.

12 Den 27. august 1985 anmeldte DPF følgende aftaler og vedtagelser til Kommissionen:

a) Love for Dansk Pelsdyravlerforening

b) Regler for avlernes kapitalfond

c) Regler for katastrofehjælpsordningen.

Foreningen anmodede om udstedelse af en negativattest, subsidiært om en fritagelseserklæring i henhold til EØF-traktatens artikel 85, stk. 3.

13 Den 30. marts 1987 besluttede Kommissionen at indlede en procedure i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17.

14 Efter at have givet DPF lejlighed til at udtale sig om de af Kommissionen fremførte klagepunkter, jf. artikel 19, stk. 1 og 2, i forordning nr. 17 og Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42), og efter at have hørt Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål traf Kommissionen den anfægtede beslutning (herefter benævnt »beslutningen«), der indeholder følgende konklusion:

»Artikel 1

1. Dansk Pelsdyravlerforenings følgende aftaler og vedtagelser samt samordnede praksis udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1:

a) § 4, afdeling I, litra f), i Dansk Pelsdyravlerforenings love, hvori det hedder, at aktive medlemmer bl.a. er sådanne, som 'forpligter sig til ikke at organisere noget salg eller på anden måde støtte skindsalg i konkurrence med Dansk Pelsdyravlerforenings salgsvirksomhed', og anvendelsen af denne bestemmelse.

b) § 5 i reglerne for katastrofehjælpsordningen, hvorefter ret til katastrofehjælp bortfalder, hvis den forsikrede har leveret skind til salg gennem andre omsætningsled end DPA i skadeåret (15.8.-14.8.) eller forudgående regnskabsår.

c) Forpligtelsen for et medlem til at levere sin samlede produktion til salg gennem DPA:

— hvis medlemmet modtager hvalpeforskud

— hvis medlemmet ønsker at blive optaget på hitlisten.

d) § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol, hvori det fastsættes, at det forbydes pelseriet at forevise skind eller at formidle salg eller anden form for ekspedition af skind til andre end DPA.

2. Dansk Pelsdyravlerforening bringer omgående den i stk. 1 omhandlede overtrædelse til ophør, hvis dette ikke allerede er sket, og undlader i fremtiden at træffe foranstaltninger, der har samme formål eller virkninger som de ovenfor nævnte begrænsninger.

3. Der kan ikke gives fritagelse i henhold til artikel 85, stk. 3, for de til Kommissionen anmeldte love og regler, der er omhandlet i stk. 1, litra a) og b).

4. *(udelades).*

Artikel 2

1. På grund af de i artikel 1 omhandlede overtrædelser pålægges Dansk Pelsdyravlerforening en bøde på 500 000 (fem hundrede tusinde) ECU.

2. *(udelades).*

Artikel 3 og 4

(udelades)«.

15 For så vidt angår artikel 85, stk. 1, fastslår beslutningen, at for det første § 4, afdeling I, litra f), i DPF's love og, for det andet den forpligtelse til indlevering af den samlede skindproduktion, der er en betingelse for at modtage hvalpeforskuddet,

for medlemskabet af katastrofehjælpsordningen og for at få adgang til optagelse på hitlisten, og som endvidere findes i standardaftalen om pelsningskontrol, har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen. Det anføres i beslutningen, at anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, ikke udelukkes af artikel 2 i Rådets forordning nr. 26/62 af 4. april 1962 om anvendelse af visse konkurrenceregler inden for produktion og handel med landbrugsvarer (EFT 1959-1962, s. 120, herefter benævnt »forordning nr. 26«).

16 Vedrørende anvendelsen af EØF-traktatens artikel 85, stk. 3, anføres det i beslutningen, at § 4, afdeling I, litra f), i DPF's love ligesom de andre anmeldte bestemmelser ikke kan fritages i henhold til den nævnte bestemmelse, da betingelserne for en sådan fritagelse ikke er opfyldt. Det fastslås endvidere i beslutningen, at bestemmelserne om hvalpeforskud, betingelserne for optagelse på hitlisten og standardaftalen om pelsningskontrollen, som ikke er blevet officielt anmeldt til Kommissionen, ikke er omfattet af artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 17, og at der af denne grund ikke kan vedtages nogen beslutning om anvendelse af EØF-traktatens artikel 85, stk. 3, på disse aftaler.

17 Det bemærkes, at DPF ved skrivelser af 4. juni 1987 og 26. november 1987 over for Kommissionen fremsatte forslag om at ændre nogle af de omtalte regler. Ifølge beslutningen er disse forslag imidlertid ikke blevet gennemført, bortset fra reglerne om hvalpeforskud. Kommissionen har meddelt, at den først vil træffe beslutning om negativattest eller fritagelse efter gennemførelsen af de foreslåede ændringer og efter, at den har haft lejlighed til at undersøge, hvorledes de anvendes i praksis.

Retsforhandlingerne

18 DPF har på denne baggrund ved stævning indgivet til Domstolens Justitskontor den 18. januar 1989 anlagt nærværende sag og principalt påstået beslutningen annulleret, subsidiært påstået bortfald eller nedsættelse af den pålagte bøde.

19 Den skriftlige forhandling har i sin helhed fundet sted for Domstolen.

20 Ved kendelser af 7. juni 1989 gav Domstolen Kongeriget Belgien og Kongeriget Danmark tilladelse til at intervenere i sagen til støtte for sagsøgerens påstande.

21 Ved kendelse af 15. november 1989 henviste Domstolen sagen til Retten i medfør af artikel 14 i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans.

22 Ved kendelse af 15. maj 1990 afslog Retten en begæring indgivet den 20. februar 1990 af Harald Andersen og Jørgen Hansen Pedersen om tilladelse til at intervenere i sagen til støtte for Kommissionens påstande.

23 Ved skrivelser indgået til Rettens Justitskontor den 18. marts og den 21. marts 1991 besvarede sagsøgeren og sagsøgte de spørgsmål, som Retten havde stillet dem ved justitssekretærens skrivelse af 14. februar 1991.

24 Under hensyn til svarene på disse spørgsmål og på grundlag af den refererende dommers rapport har Retten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisoptagelse.

25 Sagsøgeren, sagsøgte og Kongeriget Belgien som intervenient har afgivet mundtlige indlæg og besvaret Rettens spørgsmål under retsmødet, der fandt sted den 2. oktober 1991.

Parternes påstande

26 Sagsøgeren, DPF, har nedlagt følgende påstande:

1) Principalt:

Kommissionens beslutning af 28. oktober 1988 i sag nr. IV/B-2/31.424 annulleres.

Subsidiært:

Den af Kommissionen i ovennævnte beslutning pålagte bøde bortfalder eller nedsættes.

2) Sagsøgte tilpligtes at betale sagens omkostninger.

27 Sagsøgte, Kommissionen, har nedlagt følgende påstande:

1) Frifindelse.

2) Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

28 Kongeriget Belgien har som intervenient påstået dom efter sagsøgerens påstande.

29 Kongeriget Danmark støtter som intervenient i det hele sagsøgerens påstande.

Den principale påstand om annullation af beslutningen

30 DPF har til støtte for sin principale påstand fremført én søgsmålsgrund, nemlig at foreningen ikke har handlet i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Dette anbringende omfatter fire led. For det første har DPF anført, at Kommissionen hverken har taget hensyn til betydningen af forordning nr. 26 eller til principperne for den fælles landbrugspolitik. Foreningen har for det andet anført, at der bør tages hensyn til, at der er tale om en andelsforening og til foreningens formål. For det tredje har den bestridt Kommissionens analyse af, hvorledes det relevante marked virker. Endelig, og som det sidste punkt, har sagsøgeren for det fjerde gjort gældende, at foreningens love og almindelige salgsbetingelser ikke er i strid med traktatens artikel 85.

1. *Anvendelsen af forordning nr. 26 og betydningen af den fælles landbrugspolitiks principper*

Parternes argumentation

31 Sagsøgeren og intervenienterne har gjort gældende, at der ved bedømmelsen af de omtvistede bestemmelsers lovlighed skal tages hensyn til forordning nr. 26 og til den fælles landbrugspolitiks formål og regler.

32 Sagsøgeren har erkendt, at skind af pelsdyr ikke er nævnt i traktatens bilag II, som traktatens artikel 38 henviser til, og at de følgelig ikke henhører under forordning nr. 26, men sagsøgeren mener alligevel, at man ikke kan bedømme foreningens virksomhed uden at tage hensyn til principperne for den fælles landbrugspolitik og til dennes formål. Sagsøgeren har i denne forbindelse anført, at hele dens virksomhed vedrører avl af levende dyr med henblik på salg af skindet. Pelsdyravl bør derfor betragtes som et landbrugserhverv. Således er pelsdyret som »levende dyr« indeholdt i fortegnelsen over landbrugsprodukter i traktatens bilag II. I 1957 — anfører sagsøgeren videre — udgjorde pelsdyravl en ubetydelig del af medlemsstaternes landbrugsproduktion. Dette forklarer ifølge sagsøgeren, at disse dyr ikke er nævnt i traktatens bilag II.

33 Sagsøgeren er desuden af den opfattelse, at foreningens virksomhed fuldt ud tilgodeser de formål, der ifølge traktatens artikel 39 forfølges gennem den fælles landbrugspolitik. I kraft af sagsøgerens indsats har pelsdyravl fået en stor

udbredelse i Danmark og har i høj grad bidraget til at sikre en del af landbrugsbefolkningen en rimelig levestandard.

34 Kommissionen har heroverfor anført, at forordning nr. 26 kun finder anvendelse på de i bilag II opregnede produkter. Selv om der er tale om et produkt, der knytter sig til fremstillingen af en vare, som er omfattet af dette bilag, finder forordning nr. 26 ikke anvendelse (Domstolens dom af 25.3.1981, sag 61/80, Coöperatieve Stremsel- en Kleurselfabriek mod Kommissionen, den såkaldte »osteløbesag«, Sml. s. 851). Kommissionen har desuden understreget, at forordning nr. 26 ikke generelt tillader konkurrencebegrænsninger inden for landbruget.

35 Den belgiske regering har anført, at Kommissionens beslutning antaster væsentlige principper for andelsbevægelsens funktion på landbrugsområdet. Andelsbevægelsen inden for landbruget har gennem oprettelsen af sammenslutninger af landbrugere en regulerende funktion i medlemmernes interesse og fremmer således konkurrencen såvel for medlemmerne som for tredjemænd. Den belgiske regering erkender, at forordning nr. 26 har et begrænset anvendelsesområde, men understreger, at også andre produkter end de i EØF-traktatens bilag II nævnte udgør en del af landbrugsproduktionen, og at producenterne heraf er organiseret i landbrugsorganisationerne. Den belgiske regering har endvidere anført, at landbrugsproduktionen undergår en udvikling, hvilket medfører, at forordning nr. 26 i stadig mindre grad finder anvendelse på virksomhed med tilknytning til landbruget. Landbruget i De Europæiske Fællesskaber er imidlertid karakteriseret ved familiebruget, og andelsformen giver sådanne bedrifter sikkerhed for adgang til markedet.

Rettens bemærkninger

36 Det bemærkes, at bestemmelserne i kapitlet om konkurrenceregler ifølge traktatens artikel 42 kun finder anvendelse på produktionen og handelen med landbrugsvarer i det omfang, Rådet beslutter det, således som Domstolen tidligere har fastslået i den ovenfor citerede dom af 25. marts 1981. Ifølge traktatens artikel 38, stk. 3, er de varer, der omfattes af bestemmelserne i traktatens artikel 39-46, opregnet i listen i bilag II til traktaten, og Rådet kunne inden for en frist på to år efter traktatens ikrafttræden træffe beslutning om, hvilke varer der yderligere skulle optages på denne liste. Det er i overensstemmelse med de nævnte bestemmelser, at anvendelsesområdet for forordning nr. 26 i dennes artikel 1 blev afgrænset til produktionen af eller handelen med de i traktatens bilag II anførte varer.

37 Da der ikke findes fællesskabsretlige regler, der forklarer begreberne i bilag II til traktaten, og da det nævnte bilag ord for ord gentager nogle af positionerne i Toldsamarbejdsrådets nomenklatur, må de forklarende bemærkninger til denne, den såkaldte Bruxelles-nomenklatur, lægges til grund ved fortolkningen af bilaget, jf. således også Domstolens udtalelse herom i den såkaldte »osteløbesag«. Det fremgår af den forklarende bemærkning til og af selve indholdet af kapitel 43 i nomenklaturen, der har overskriften »Pelsskind og kunstigt pelsskind samt varer deraf«, at skind og pelsskind henhører under nævnte kapitel 43, bl.a. skind af ræv (pos. 4301.60) og skind af mink (pos. 4302.11). Kapitel 43 nævnes imidlertid ikke i bilag II til traktaten. Forordning nr. 26 kan følgelig ikke anvendes på fremstillingen af en vare, der ikke er omfattet af traktatens bilag II, selv om produktet knytter sig til et andet produkt, der selv er omfattet af bilaget (Domstolens dom af 25.3.1981 i den såkaldte »osteløbesag«). Retten finder herefter, at skind og pelsskind ikke kan anses for omfattet af bestemmelserne i forordning nr. 26, da skind og pelsskind ikke nævnes i bilag II, som indeholder en udtømmende fortegnelse over landbrugsprodukter.

38 Dette resultat ændres ikke af den omstændighed, som i øvrigt måtte forudsættes godtgjort, at pelsdyravl i Danmark betragtes som landbrug, og heller ikke af, at de danske pelsdyravlere har sluttet sig sammen i en andelsforening, hvis virksomhed efter det oplyste bidrager til opnåelsen af mål svarende til dem, som forfølges gennem den fælles landbrugspolitik, og som nævnes i traktatens artikel 39.

39 Det følger af det anførte, at første led i sagsøgerens anbringende om anvendelsen af forordning nr. 26 savner fornødent grundlag.

2. *Betydningen af, at sagsøgeren er en andelsvirksomhed, og betydningen af denne virksomheds formål*

Parternes argumentation

40 Sagsøgeren og intervenienterne har gjort gældende, at det med henblik på anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, på de i sagen omhandlede forhold må tillægges betydning, at sagsøgeren er en andelsvirksomhed, hvilket tilsvarende gælder med hensyn til foreningens formål.

41 Sagsøgeren har anført, at aktiviteterne i en typisk andelsvirksomhed består i et samvirke mellem selvstændige landbrugere — andelshaverne — derved, at andelshavernes produkter forarbejdes og/eller sælges i fællesvirksomheden (produktions- og salgsforeninger) eller derved, at produkter til brug i den primære produktion indkøbes i fællesvirksomheden (indkøbsforeninger). Andelsstrukturen gør det således muligt at bevare primærbedrifterne som enkeltmands- eller familievirksomheder, hvor dette er begrundet, og at anvende fællesvirksomheden til ydelser (køb, salg, teknisk bistand, osv.), som et medlem ikke kan varetage på individuelt grundlag, hvorved man kan forøge produktionen og forbedre dens kvalitet, forbedre konkurrenceevnen og derved opnå lavere priser, samtidig med at levevilkårene i landbrugserhvervet forbedres. Sagsøgeren har understreget, at medlemmerne i mange andelsvirksomheder må påtage sig visse forpligtelser over for andelsvirksomheden som et led i medlemskabet; det er således hovedreglen, at medlemmerne har pligt til at sælge deres produktion gennem selskabet, at udtræden først kan finde sted med et vist varsel, og at de kan blive mødt med sanktioner. Disse forpligtelser er efter sagsøgerens opfattelse nødvendige, for at selskabet kan finansieres (ofte har det kun et spinkelt kapitalgrundlag) og for at beskytte alle medlemmernes interesse i at opretholde fællesaktiviteterne. Hertil kommer, at det interessefællesskab, der består mellem medlemmerne og virksomheden, og den solidaritet og loyalitet, dette bygger på, indebærer, at medlemmerne afstår fra at modarbejde virksomheden, eksempelvis ved aktivt at deltage i konkurrerende virksomhed. Sagsøgeren har endvidere anført, at andelshavernes økonomiske rettigheder i en andelsvirksomhed bestemmes i forhold til deres omsætning med virksomheden og ikke af et eventuelt kapitalindskud, og at princippet »én mand, én stemme« er afgørende i en andelsvirksomhed.

42 Om forholdet mellem andelsprincipperne og traktatens konkurrenceregler har sagsøgeren anført, at organisation i overensstemmelse med sådanne principper ikke er i strid med disse regler. Det fremgår blandt andet af Domstolens tidligere nævnte dom af 25. marts 1981 i »osteløbesagen«, især af den franske regerings indlæg i sagen, at »landbrugets andelsvirksomheder [kræver] ... at der etableres en særlig tilknytning dels mellem landbrugerne indbyrdes, dels mellem disse og kooperativet« (præmis 22), og sådanne bestemmelser er ikke principielt uforenelige med artikel 85, stk. 1. Ved bedømmelsen af spørgsmålet må der ifølge sagsøgeren i det enkelte

tilfælde foretages en konkret vurdering af de bindinger, som andelsvirksomheden pålægger sine medlemmer.

43 Sagsøgeren har anført, at foreningen er en typisk andelsvirksomhed i traditionel forstand, inden for hvilken et stort antal små pelsdyrfarme, der drives som familiebrug, har slået sig sammen i det øjemed at løse fælles problemer vedrørende indkøb, kvalitetskontrol, bekæmpelse af sygdomme, afsætning af de færdige produkter, forskning og udvikling.

Sagsøgeren har oplyst, at foreningen har valgt andelsformen både af historiske grunde, idet virksomhed med tilknytning til landbruget i Danmark traditionelt drives i andelsform, og fordi pelsdyravlen har udviklet sig med udgangspunkt i landbruget, og af økonomiske grunde, idet andelsformen har gjort det muligt at bevare pelsdyravl som familiebrug. Den omstændighed, at afsætningen af skindene sker ved auktionssalg, giver ifølge sagsøgeren ikke dennes virksomhed en anden karakter end de andre typiske andelsforetagenders virksomhed, da også mange andre landbrugsprodukter sælges på auktion.

For så vidt angår skind, hvis relevante marked er verdensmarkedet, sker alt salg i større partier ved salg på auktion, der bestemmer prisdannelsen. Det er kun på denne måde, at det er muligt for pelsdyravlerne at fremstille deres skind i den bedst mulige kvalitet, og at give dem mulighed for at fremvise skindene, efter at skindene er blevet sorteret, for et stort antal købere, hvilket muliggør en rationel prisfastsættelse.

Efter det af sagsøgeren oplyste, er der fuld gennemsigtighed på skindmarkedet. Sagsøgerens auktionssalg er åbne både for DPF's medlemmer og for andre. Endvidere kan foreningens medlemmer vælge at sælge hele eller en del af deres produktion gennem andre salgskanaler. Sagsøgeren har herved anført, at til forskel fra andre andelsvirksomheder i en række medlemsstater har sagsøgeren aldrig villet knytte en omsætningspligt til medlemskabet; kun i tilfælde af, at et medlem modtager særlige ydelser fra sagsøgeren (katastrofehjælp, hvalpeforskud, osv.), skal medlemmet påtage sig en begrænset forpligtelse til at levere sine skind til andelsvirksomheden.

44 Kommissionen har heroverfor fremhævet, at sagsøgeren ikke blot har til formål at varetage sine medlemmers interesser over for myndighederne og over for andre erhverv, men også at sælge de af medlemmerne producerede eller bearbejdede skind. Auktionssalgene udgør en meget vigtig del af sagsøgerens aktiviteter, og på dette punkt kan virksomheden ikke sammenlignes med andelsforetagender inden for landbruget. Desuden har Kommissionen henvist til, at den ovenfor citerede dom i »osteløbesagen« ikke drejede sig om stillingen for de andelsforetagender, der behandledes i den franske regerings indlæg (præmis 25). Kommissionen formoder, at den franske regering dengang ønskede at henlede opmærksomheden på, at der inden for landbruget findes et stort antal små lokale andelsselskaber, der måtte anses for omfattet af artikel 2 i forordning nr. 26. Dette er ikke tilfældet i nærværende sag. Den vare, sagen drejer sig om, er ikke omfattet af traktatens bilag II. Desuden er sagsøgeren ikke en lille lokal andelsvirksomhed, men et andelsselskab, der indtager en meget betydelig stilling på det pågældende marked. Kommissionen har endvidere anført, at virksomhedsbegrebet i traktatens artikel 85 ikke er bundet til bestemte juridiske former eller til ejendomsforholdene vedrørende virksomheden (se f.eks. Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, og af 25.3.1981, den tidligere nævnte »osteløbesag«).

45 Den belgiske regering har anført, at andelsvirksomhed i en markedsøkonomi er en særlig virksomhedsform, der udgør en mellemform mellem virksomheder, hvori alle økonomiske enheder er uafhængige, og virksomheder, hvori alle økonomiske enheder er integreret. Det særegne ved en andelsvirksomhed er dobbeltrelationen mellem selskabet og dets medlemmer. Andelsvirksomhedens medlemmer er på samme tid dels brugere af tjenesteydelser eller leverandører af produkter og dels kapitalindskydere. Den, der indtræder som medlem af andelsforeningen, opnår medlemsfordelene. Det er derfor naturligt, at et medlem forpligter sig til at samarbejde med foreningen og ikke samtidig modarbejde denne ved at afholde konkurrerende salg. De grundlæggende principper for andelsbevægelsen bør ikke anses for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Som en sammenslutning af små økonomiske enheder udgør andelsforeningen en form for koncentration, som fremmer en virkelig konkurrence. De bestemmelser, som er genstand for beslutningen, hører til de grundlæggende principper for andelsvirksomheden. Den belgiske regering har anført, at konkurrencereglerne skal anvendes således, at der tages hensyn til de faktiske forhold på markedet. I dommen af 25. oktober 1977 (sag 26/76, Metro mod Kommissionen, Sml. s. 1875) har Domstolen anerkendt, at konkurren-

cens art og intensitet kan variere. Under henvisning til generaladvokat Reischl's forslag til afgørelse i forbindelse med Domstolens domme af 29. oktober 1980 (sag 138/79, Roquette Frères mod Rådet, s. 3333, og sag 139/79, Maizena mod Rådet, Sml. s. 3393), hvori han påviste konkurrencereglernes relative rækkevidde på landbrugsområdet, har den belgiske regering anført, at målene i traktatens artikel 39 også skal tages i betragtning ved vurderingen af, om en andelsforening inden for landbruget har overholdt konkurrencereglerne.

46 Den danske regering har anført, at nærværende sag rejser en række principielle spørgsmål vedrørende forholdet mellem Fællesskabets konkurrenceregler og andelsbevægelsen. Den har anført, at i modsætning til, hvad der er tilfældet for aktie- og anpartsselskabers vedkommende, er andelsselskabets kapitalgrundlag afhængigt af antallet af medlemmer og det enkelte medlems omsætning med selskabet. Andelsselskabet bygger på princippet om den frie adgang til medlemskab og frihed til at udtræde. Andelsselskabets overskud fordeles mellem medlemmerne i forhold til deres omsætning med selskabet, ikke i forhold til deres eventuelle kapitalindsats. Stemmeretten er fordelt ligeligt mellem medlemmerne, uafhængigt af den enkeltes kapitalindsats. Andelsselskabets formål er således at skabe et frivilligt, fælles erhvervsmæssigt samvirke til gavn for medlemmerne. Andelsselskabets struktur har direkte betydning for fastlæggelsen af medlemmernes rettigheder og pligter. Heraf følger, at det enkelte medlem må optræde loyalt over for selskabet — dvs. over for de øvrige medlemmer — og at medlemmerne ikke direkte må modarbejde selskabets interesser.

47 Efter den danske regerings opfattelse bidrager andelsbevægelsen til opnåelsen af målene for den fælles landbrugspolitik, således som disse er fastlagt i traktatens artikel 39. Det erkendes fra den danske regerings side, at forordning nr. 26 ikke omfatter sagsøgerens virksomhed, da denne ikke — for så vidt pelsskind ikke nævnes i traktatens bilag II — er en landbrugsvirksomhed i EØF-traktatens forstand, men det gøres gældende, at forordningen er udtryk for den forbindelse, der bør være mellem reglerne for den fælles landbrugspolitik og Fællesskabets konkurrenceregler, og at man derfor må tage hensyn til de særlige forhold, som landbruget producerer under, og til de fordele, der er knyttet til anvendelsen af andelsselskabet som organisationsform. En aftale mellem et antal personer om etablering af et andelsselskab kan herefter ikke være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

48 Ifølge den danske regering er DPF et typisk andelsselskab. Selv om DPF er et selskab med en ganske betydelig omsætning, er det samtidig et selskab, der består af en række små og mellemstore producenter. Situationen er altså en anden end den, der forelå i den tidligere nævnte osteløbesag. DPF's love er alene udtryk for etablering af den nødvendige tilknytning mellem medlemmerne og andelsselskabet, som er en betingelse for selskabets effektivitet og dermed dets evne til at konkurrere på verdensmarkedet, hvilket er af afgørende betydning i forhold til konkurrencesituationen i Fællesskabet.

Rettens bemærkninger

49 Retten skal indledningsvis henvise til, at traktatens artikel 85 finder anvendelse på alle aftaler mellem virksomheder, alle vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder og alle former for samordnet praksis, som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, og som kan påvirke handelen mellem medlemsstaterne.

50 Retten finder for det første, at DPF må anses for en virksomhed i traktatens artikel 85's forstand, således som dette i øvrigt indirekte fremgår af Rettens stillingtagen ovenfor til det første led i sagsøgerens anbringende, nemlig spørgsmålet om anvendelse af forordning nr. 26. I forhold til Fællesskabets konkurrenceret omfatter begrebet virksomhed nemlig enhver enhed, der udøver økonomisk aktivitet (Domstolens dom af 23.4.1991, sag C-41/90, Höfner og Elser, Sml. I, s. 1979), uanset denne enheds juridiske form, og offentligt auktionssalg af skind er en økonomisk aktivitet. Den omstændighed, at DPF efter det oplyste er et andelsselskab organiseret i overensstemmelse med dansk lovgivning, ændrer ikke ved, at andelsselskabets virksomhed er af økonomisk karakter. Retten finder for det andet, at DPF endvidere kan betegnes som en sammenslutning af virksomheder, da foreningen efter selve indholdet af § 4, afdeling I, i sine love ikke alene kan optage fysiske personer som medlemmer, men også aktieselskaber, interessentskaber og enhver anden selskabstype, som efter sin art også udøver økonomisk virksomhed.

51 Retten skal herefter tage stilling til rigtigheden af sagsøgerens og intervenienternes argumentation om, hvordan principperne for andelssektoren og Fællesskabets konkurrenceregler kan forenes. Herom bemærkes, at selv om det ikke i sig selv udgør en konkurrencebegrænsende adfærd, at en virksomhed organiseres i andelsselskabets særlige juridiske form, kan en sådan organisationsform, alt efter den sammenhæng hvori andelsselskabet driver virksomhed, ikke desto mindre være et egnet middel til at påvirke den forretningsmæssige adfærd hos andelsselskabets medlemsvirksomheder på en sådan måde, at konkurrencen på det marked, hvor disse driver erhvervsmæssig virksomhed, begrænses eller fordrejes.

52 Retten finder således, at ethvert andelsforetagende, afhængigt af den sammenhæng, hvori det driver virksomhed, kan påvirke konkurrencen på mindst to måder. For det første kan et andelsselskab som det, der er tale om i nærværende sag, netop som følge af de principper, det bygger på, påvirke den frie konkurrence inden for det virksomhedsområde, der fremgår af selskabets formål, navnlig når selskabet, netop med hjemmel i andelsprincipperne — i varierende omfang fra den ene medlemsstat til den anden — er undtaget fra de nationale forskrifter, der gælder for andre selskabsformer. For det andet kan de forpligtelser, der påhviler andelsselskabets medlemmer — især de forpligtelser, som følger af det såkaldte princip om »troskab over for andelsvirksomheden«, på grundlag af hvilket andelsvirksomheden normalt pålægger medlemmerne forpligtelser med hensyn til at levere eller modtage leverancer til gengæld for de særlige fordele, som virksomheden giver dem — påvirke såvel andelsselskabets økonomiske virksomhed som den frie konkurrence mellem medlemmerne indbyrdes samt i forhold til andre. Det følger af det anførte, at selv om der ved bedømmelsen af, hvorledes et givet marked påvirkes af tilstedeværelsen af et andelsselskab, kan tages hensyn til den form for virksomhedssammenslutnings særlige kendetegn, skal denne hensyntagen navnlig ske på grundlag af bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 3. Derfor kan der ikke gives sagsøgeren og intervenienterne medhold i, at traktatens artikel 85, stk. 1, principielt ikke kan finde anvendelse på et andelsselskabs udøvelse af økonomisk aktivitet, eller i, at selve betingelserne for anvendelse af Fællesskabets konkurrenceregler på andelsvirksomhed ifølge forholdets natur er forskellige fra de betingelser, der gælder for anvendelsen heraf på andre former for virksomhedsorganisation (jf. i så henseende den tidligere nævnte dom i »osteløbesagen«). I modsat fald kunne enhver medlemsstat tillægge en bestemt virksomhedsform blandt landets virksomheder en særlig status med det ene formål at give sådanne virksomheder mulighed for at unddrage sig

Fællesskabets konkurrenceregler for virksomheder. Dette ville betyde et brud med princippet om ligestilling af virksomheder, som ville være uforeneligt med selve grundlaget for fællesskabsretten.

53 I det foreliggende tilfælde støttes det anførte yderligere af det tidligere nævnte forhold, at sagsøgerens love giver foreningen mulighed for at have ikke alene avlere, der er fysiske personer, men også aktieselskaber, interessentskaber, og selskaber af enhver anden art som aktive medlemmer.

54 Endvidere bemærkes — som allerede fastslået af Domstolen i dom af 30. april 1986 (forenede sager 209/84-213/84, Asjes, Sml. s. 1425), og i dom af 27. januar 1987 (sag 45/85, Verband der Sachversicherer mod Kommissionen, Sml. s. 405) — at traktaten indeholder en udtrykkelig bestemmelse herom, såfremt bestemte former for virksomhed skal være undtaget fra konkurrencereglerne. Dette er efter traktatens artikel 42 blandt andet tilfældet for fremstilling af og handel med landbrugsprodukter. Efter Rettens opfattelse bør disse principper, der er fastslået i forbindelse med en undersøgelse af bestemte erhvervssektorer, finde tilsvarende anvendelse på forskellige former, hvorunder virksomhederne eller den økonomiske aktivitet er organiseret. Det står fast, at traktaten ikke indeholder nogen bestemmelse, der gør undtagelse fra eller ændrer de betingelser, hvorunder Fællesskabets konkurrenceregler finder anvendelse på virksomheder, der er organiseret som andelsforetagender. Sådanne virksomheder kan, ligesom enhver anden virksomhed, i givet fald omfattes af traktatens undtagelsesbestemmelser. Dette ville f.eks. have været tilfældet, hvis sagsøgerens virksomhed var nævnt i traktatens bilag II og derfor omfattet af anvendelsesområdet for forordning nr. 26, hvilket der, som Retten allerede har fastslået, ikke er tale om i nærværende sag.

55 Det fremgår af det ovenfor anførte, at der ikke kan gives sagsøgeren og intervenienterne medhold i, at sagsøgerens karakter af andelsselskab, lige så lidt foreningens formål, kan tillægges nogen betydning for anvendelsen af Fællesskabets konkurrenceregler på det foreliggende tilfælde.

56 Det andet led af sagsøgerens anbringende om betydningen af sagsøgerens andelsstruktur og af foreningsformålet savner således fornødent grundlag.

3. *Analysen af det relevante marked*

Sagsøgerens argumentation

57 Sagsøgeren har i det væsentlige erklæret sig enig i Kommissionens definition af det relevante marked. Sagsøgeren kritiserer imidlertid Kommissionen for at have foretaget en ukorrekt analyse af markedets funktion. Sagsøgeren har gjort gældende, at markedet for pelsskind, hvis hovedprodukter er mink- og ræveskind, er et globalt marked. Transportomkostningerne for skind er lave i forhold til skindenes værdi. Produktionen varetages af et stort antal små produktionsenheder. De rå pelsskind efterspørges af ca. 1 000 professionelle opkøbere, der arbejder for de førende pelsgrossister og pelsfabrikanter og kommer fra ca. 30 forskellige lande. Køberne foretager køb af skind bundtvis, hvert bundt bestående af et større antal skind, der er ens i type, størrelse, kvalitet og farve. Den enkelte avler kan ikke opfylde disse krav. Kun auktionshusene kan, efter at de har indsamlet, sorteret og samsorteret skindene, tilfredsstille købernes krav og samtidig opnå de højeste priser for skindene. Hvor der kan sælges til de højeste priser har afgørende betydning for avlernes valg af salgskanal. I forhold til køberne ligger konkurrencen mellem auktionshusene i det udbud, de kan tilbyde, i den tillid, som køberne har til sorteringen, samt i den service, der tilbydes, især i form af en hurtig og korrekt ekspedition af skindene. Ifølge sagsøgeren følger det af den beskrevne markedsstruktur, at der ikke er nogen praktisk mulighed for effektiv afsætning af pelsskind gennem et stort antal mindre salgskanaler eller ved direkte salg til private. Salg gennem private opkøbere finder i øvrigt kun sted med hensyn til en ganske ringe del af verdensproduktionen af skind og kun i de lande, hvor skindproduktionen har et så begrænset omfang, at den er uden egentlig betydning for landets økonomi.

58 På baggrund af denne beskrivelse af markedet og af salgskanalerne for skind er det sagsøgerens opfattelse, at Kommissionen ikke i beslutningens punkt 4, nr. i), har givet en korrekt beskrivelse af markedet, idet salg til skindhandlere på anden måde end ved auktionssalg kun finder sted i helt ubetydeligt omfang og ikke påvirker strukturen på verdensmarkedet. Argumentationen i beslutningens punkt 11, hvorefter »danske avleres mulighed for at sælge privat til købere i andre medlemsstater er næsten fuldstændig udelukket«, og argumentationen i punkt 12, hvorefter »foreningens medlemmer berøves muligheden for at sælge privat«, bygger således på en opfattelse af pelsmarkedet, der ikke svarer til virkeligheden.

Rettens bemærkninger

59 Det bemærkes, at dette led i sagsøgerens anbringende hviler på en urigtig fortolkning af den anfægtede beslutning. I beslutningens punkt 4, nr. i), anfører Kommissionen således: »Pelsskind sælges enten privat til pelshandlere eller, hvilket er mere normalt, på offentlig auktion«. De i samme punkt i beslutningen nævnte tal bekræfter kun denne konstatering, og de størrelsesforhold, som fremgår af disse tal, bekræftes i øvrigt fuldt ud af oplysningerne i stævningen. Sagsøgeren har endvidere på intet tidspunkt bestridt, at avlerne kan sælge på privat basis. Det følger heraf, at sagsøgeren ikke har ret i, at Kommissionen i sin beskrivelse af markedet har tillagt privat salg en overdrevent stor betydning i forhold til salg på auktion, og at dette ikke skulle svare til virkeligheden. Kommissionen er følgelig ikke gået ud fra en fejlagtig opfattelse af de faktiske forhold ved bedømmelsen af, hvorledes markedet fungerer.

60 Det tredje led af sagsøgerens anbringende angående en ukorrekt beskrivelse af det relevante marked savner således fornødent grundlag.

4. *Spørgsmålet, om sagsøgerens love og forretningsbetingelser er i overensstemmelse med traktatens artikel 85*

61 Vedrørende dette spørgsmål har sagsøgeren opdelt fjerde led af sit anbringende i fire underpunkter. Foreningen har for det første gjort gældende, at dens love og forretningsbetingelser ikke er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. For det andet har foreningen anført, at Kommissionen ikke har bedømt disse bestemmelser i den sammenhæng, hvori de skal finde anvendelse. For det tredje har den henvist til, at de i beslutningen nævnte betingelser i al fald har så ringe betydning, at der efter »de minimis«-reglen må ses bort fra dem. Endelig har foreningen i replikken gjort gældende, at betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, under alle omstændigheder er opfyldt, og at Kommissionen burde have imødekommet foreningens anmodning om fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3.

62 Retten bemærker, at for så vidt angår anvendelsen af traktatens 85, stk. 1, kan forvanskningen af konkurrenceforholdene foreligge som resultat af såvel formålet med den pågældende restriktive praksis — konkret en vedtagelse inden for en virksomhedssammenslutning — som af dennes virkninger på markedet. Den frie konkurrence skal bedømmes inden for den ramme, hvori den ville udspille sig uden de omtvistede bestemmelser (jf. bl.a. Domstolens dom af 30.6.1966, sag 56/65, Société Technique Minière, Sml. 1965-1968, s. 211, org. ref.: Rec. s. 337, og af 11.7.1985, sag 42/84, Remia mod Kommissionen, Sml. s. 2545).

63 Retten skal således i det følgende tage stilling til, om de omtvistede bestemmelser kan anses for omfattet af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, og i bekræftende fald undersøge, for det første, om det indgreb i konkurrencen, der er formålet med eller følgen heraf, er tilstrækkelig mærkbart, og, for det andet, om bestemmelsen i givet fald opfylder betingelserne for at kunne fritages efter artiklens stk. 3. Forud for denne undersøgelse undersøges hver af de omtvistede bestemmelsers indhold set i forhold til artikel 85, stk. 1. Retten bemærker herved, at fire bestemmelser påtales i beslutningen. Det drejer sig for det første om den konkurrenceklausul, der skal være indeholdt i § 4, afdeling I, litra f), i sagsøgerens love; for det andet om § 5 i reglerne for katastrofehjælpsordningen; for det tredje om den eksklusive leveringsforpligtelse som betingelse for, at foreningens medlemmer har ret til hvalpeforskud og adgang til optagelse på hitlisten, og for det fjerde og sidste om § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol, hvorefter pelseriet kun må forevise de indleverede skind til repræsentanter for sagsøgeren.

4.1. *De omtvistede bestemmelsers konkurrencebegrænsende virkning*

4.1.1. Den konkurrenceklausul, der angives indeholdt i § 4, afdeling I, litra f), i sagsøgerens love, og den samordnede praksis i forbindelse med anvendelsen af denne klausul

64 Det fastslås i beslutningen, at § 4, afdeling I, litra f), i DPF's love udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, navnlig fordi bestemmelsen pålægger foreningens medlemmer en konkurrenceklausul, hvorved det danske marked lukkes for adgang for konkurrenter. I beslutningens punkt 10, nr. i), fastslår Kommissionen, at »§ 4, afdeling I, litra f), i DPF's love [pålægger] medlemmerne at afstå fra konkurrence. Denne forpligtelse indebærer navnlig et forbud for medlemmerne

mod at optræde som agenter for konkurrenter ved indsamling af skind, hvorved det danske marked lukkes for adgang for konkurrenter. Forbuddets restriktive virkninger forøgedes ved en samordnet praksis, hvorefter medlemmerne ikke kunne indlevere skind til konkurrenter«.

65 § 4, afdeling I, litra f), i DPF's love har følgende ordlyd:

»Medlemskredsen i Dansk Pelsdyravlerforening består af:

— aktive medlemmer (afdeling I)

— *(udelades)*

Aktive medlemmer er enhver enkeltperson eller sammenslutning (aktieselskab, interessentskab eller lignende), som er pelsdyravlere, og som er medlemmer af en landsdelsforening under Dansk Pelsdyravlerforening,

(udelades)

f) [som] forpligter sig til ikke at organisere noget salg eller på anden måde støtte skindsalg i konkurrence med Dansk Pelsdyravlerforenings virksomhed.«

Parternes argumentation

66 Sagsøgeren har anført, at § 4, afdeling I, litra f) — der blev indført i sagsøgerens love i 1946 samtidig med, at sagsøgeren overtog et auktionshus og begyndte at drive dette under navnet DPA — alene forpligter medlemmerne til ikke at drive aktiv virksomhed i direkte konkurrence med foreningens auktionsvirksomhed.

Dette ville f.eks. være tilfældet, hvis et medlem lod sig engagere af en konkurrent til at drive virksomhed som indleveringscentral, agent eller indsamler for konkurrenten. Sagsøgeren bestrider, at den omhandlede bestemmelse indeholder nogen som helst leveringspligt, idet medlemmerne frit kan vælge det auktionshus, hvor de ønsker at sælge deres skind, uden at dette har konsekvenser af nogen art for deres medlemskab. Sagsøgeren har i øvrigt bemærket, at indholdet af en sådan bestemmelse er karakteristisk for lovene i en andelsforening.

67 For så vidt angår påvirkningen af konkurrencen har sagsøgeren gjort gældende, at den omhandlede bestemmelse ikke indebærer, at det danske marked er lukket for konkurrenterne. Enhver af sagsøgerens konkurrenter kan frit engagere enhver anden end sagsøgerens medlemmer med henblik på at købe, indsamle eller modtage skind. Sagsøgeren bestrider Kommissionens påstand om, at de restriktive virkninger forøgedes ved en samordnet praksis, hvorefter medlemmerne ikke kunne indlevere skind til sagsøgerens konkurrenter.

68 Sagsøgeren har endelig anført, at Kommissionen i sin skrivelse af 10. oktober 1985 var af den opfattelse, at den nævnte bestemmelse ikke var omfattet af artikel 85, stk. 1. Når sagsøgeren ikke har efterkommet den henstilling, som foreningen fik i denne skrivelse, om at indsætte en udtrykkelig bestemmelse om, at medlemmerne kan sælge deres skind gennem andre salgskanaler, beror dette på, at en sådan bestemmelse er overflødig og i strid med dansk retstradition, der inden for andelsområdet hviler på princippet om, at det, der ikke udtrykkeligt forbydes medlemmerne af en andelsforening, er tilladt.

69 Kommissionen har for det første anført, at den omtvistede bestemmelse er meget bredt formuleret, hvilket kunne give grundlag for en antagelse om, at den indebærer en leveringsforpligtelse. Hertil kommer, at sagsøgeren har afvist at gøre bestemmelsens indhold klarere. Kommissionen har endvidere anført, at sagsøgerens bestyrelse i henhold til lovenes § 7 kan ekskludere et medlem, og at sagsøgeren har anvendt denne beføjelse til at udelukke to medlemmer, der havde indsamlet skind for HBA.

70 Kommissionen har for det andet anført, at konkurrencen også begrænses, selv om § 4, afdeling I, litra f), i lovene fortolkes således, at den alene forpligter medlemmerne til ikke at drive aktiv virksomhed i direkte konkurrence med sagsøgerens auktionsvirksomhed. Efter Kommissionens opfattelse forøges de restriktive virkninger af forbuddet ved en samordnet praksis, hvorefter medlemmerne ikke må levere skind til konkurrenter. Kommissionen har i øvrigt gjort gældende, at den omtvistede bestemmelse falder uden for de områder, hvor Kommissionen og Domstolen har antaget, at en konkurrenceklausul ikke er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1, på grund af den særlige sammenhæng, hvori den finder anvendelse (Domstolens ovennævnte dom af 11.7.1985, sag 42/84, Remia).

71 For så vidt angår sagsøgerens argument vedrørende Kommissionens skrivelse af 10. oktober 1985 har denne anført, at der klart ikke var tale om nogen endelig opfattelse eller en opfattelse, der binder Kommissionen (Domstolens dom af 15.5.1975, sag 71/74, Frubo mod Kommissionen, Sml. s. 563, præmis 19 og 20). Kommissionen har herved bemærket, at den i meddelelsen af klagepunkterne og i sin skrivelse af 15. maj 1985 klart gav udtryk for, at den omtvistede bestemmelse begrænsede konkurrencen.

Rettens bemærkninger

72 Efter indholdet af parternes procedure skal det undersøges, for det første, om den omtvistede bestemmelse, som det hævdes i beslutningen, indeholder en konkurrenceklausul, der er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og for det andet, hvorvidt der i forbindelse med anvendelsen af denne konkurrenceklausul foreligger en samordnet praksis, der er i strid med nævnte artikel.

73 Hvad først angår spørgsmålet om, hvorvidt den omtvistede bestemmelse indeholder en konkurrenceklausul, der er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, bemærker Retten, at det fremgår af selve ordlyden af bestemmelsen, at den forpligter DPF's medlemmer til ikke at handle på en måde, der direkte kan påføre sagsøgerens salgsvirksomhed konkurrence, selv om bestemmelsen ikke i sig selv indeholder nogen eksklusiv leveringsforpligtelse. I øvrigt bekræftede sagsøgeren under den mundtlige forhandling, at bestemmelsen, som det anførtes i beslutningen, forbyder medlemmer af andelsforeningen at indsamle skind til salg på andre auktioner end

sagsøgerens. Kommissionens antagelse om, at bestemmelsen indeholdt en konkurrenceklausul, bygger således ikke på en fejlfortolkning af lovenes § 4, afdeling I, litra f).

74 Det fremgår af Domstolens ovenfor citerede dom af 11. juli 1985, sag 42/84, Remia, at en konkurrenceklausul kan være omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1. For at afgøre, om en sådan klausul falder ind under artiklens forbud, må det undersøges, hvorledes konkurrenceforholdene ville være uden den. For at en sådan klausul kan have en gunstig virkning på konkurrencen, skal formålet med den i sig selv være at bidrage til den frie konkurrence. Endvidere skal konkurrenceklausulen som sådan være et nødvendigt og rimeligt afpasset middel til dette formåls gennemførelse.

75 Retten skal i det foreliggende tilfælde vurdere, om lovenes § 4, afdeling I, litra f), må anses for forbudt på grund af de forandringer i konkurrenceforholdene, der er formålet med eller følgen af bestemmelsen. I dette øjemed skal det indledningsvis undersøges, hvordan konkurrencen ville være inden for de faktiske rammer, hvor den ville virke, hvis en sådan klausul ikke fandtes. I så henseende fremgår det af beslutningen, at det navnlig er over for sagsøgerens konkurrenter og ikke i forholdet mellem andelsforeningen og dennes medlemmer, at sagsøgerens love og forretningsbetingelser har til formål eller følge at begrænse konkurrencen som anført i traktatens artikel 85, stk. 1.

76 Retten har allerede fastslået, at lovenes § 4, afdeling I, litra f), forbyder medlemmerne at indsamle skind for andre auktionshuse end sagsøgeren. Dette er en ukompliceret virksomhed, som blot består i indsamling, forsendelse eller videreforsendelse til auktionshuse, en virksomhed, som ikke kræver nogen særlig sagkundskab, idet der ikke foretages nogen sortering eller samsortering af skindene på dette stadium. Den omtvistede bestemmelse angår således ikke en virksomhed, som avlerne kun kan udføre med bistand fra andelsforeningen eller på grund af den erfaring, som de har opnået inden for andelsforeningen. Den omtvistede bestemmelse forbyder dermed sagsøgerens medlemmer at udøve en virksomhed, som de ville kunne udøve, hvis bestemmelsen ikke fandtes.

77 Andelsforeningens medlemmers indsamling af skind for tredjemands regning er endvidere ikke en blot teoretisk mulighed, hvilket fremgår af HBA's forsøg på at

antage danske avlere som indsamlere af skind til salg på de auktioner, som denne virksomhed afholder.

78 Heroverfor står det af sagsøgeren og intervenienterne anførte om, at medlemskab af en andelsforening i almindelighed indebærer visse forpligtelser over for foreningen, og at det er naturligt, at medlemmerne har en forpligtelse til at sælge deres produkter gennem foreningen, hvilket er begrundet i, at andelsvirksomhederne har en beskeden egenkapital, at det er nødvendigt at have sikkerhed for at kunne sælge gennem foreningen, at gøre det muligt at finansiere dennes virksomhed samt at beskytte de andre medlemmers interesse i, at de nødvendige fælles aktiviteter opretholdes. Det må imidlertid fastholdes, at den ovennævnte konkurrenceklausul, der forbyder foreningens medlemmer at indsamle skind til salg på auktioner afholdt af sagsøgerens konkurrenter, er omfattet af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, idet klausulen som følge af sin generelle og ubegrænsede karakter, der ikke står i noget rimeligt forhold til det formål, som sagsøgeren forfølger i denne sammenhæng, gør det meget vanskeligt for konkurrenterne at få reel adgang til markedet på grund af sagsøgerens meget stærke stilling på dette marked. Sagsøgerens og intervenienternes ovennævnte argumenter kan, uanset den betydning, der må tillægges dem, ikke føre til andet resultat, idet de, i givet fald, kun kan undersøges i forhold til bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, dvs. med henblik på spørgsmålet om en eventuel meddelelse af fritagelse.

79 For så vidt angår det argument, der støttes på Kommissionens skrivelse af 10. oktober 1985, hvoraf det ifølge sagsøgeren skulle fremgå, at lovenes § 4, afdeling I, litra f), ikke er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, bemærker Retten, at det i nævnte skrivelse blot anføres: »Jeg er for øjeblikket tilbøjelig til at tro, at den første begrænsning ..., nemlig at medlemmerne forpligter sig til ikke at organisere noget salg eller på anden måde støtte skindsalg i konkurrence med Dansk Pelsdyravlerforenings salgsvirksomhed, næppe ville give anledning til særlige problemer, hvis den indeholdt en udtrykkelig bestemmelse om, at medlemmerne kan sælge deres skind gennem andre salgskanaler«. Den nævnte skrivelse giver således kun udtryk for en foreløbig opfattelse uden nærmere undersøgelse; den tilkendegivne opfattelse er endvidere betinget af, at de pågældende bestemmelser ændres. Efter sin ordlyd kunne den således udtrykte mening hverken give sagsøgeren anledning til at

tro, at Kommissionen ikke senere kunne komme til et andet resultat, eller skabe nogen berettiget forventning hos sagsøgeren. Argumentet vedrørende betydningen af skrivelsen af 10. oktober 1985 må derfor forkastes.

80 Retten finder som følge heraf, at Kommissionen i tilstrækkelig grad har godtgjort, at konkurrenceklausulen i § 4, afdeling I, litra f), i sagsøgerens love, således som bestemmelsen fortolkes og anvendes af sagsøgeren, kan begrænse konkurrencen i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand.

81 Hvad dernæst angår rigtigheden af udtalelsen i beslutningens punkt 10, nr. i), om, at »Forbuddets restriktive virkninger forøgedes ved en samordnet praksis, hvorefter medlemmerne ikke kunne indlevere skind til konkurrenter«, skal Retten henvise til definitionen af begrebet samordnet praksis i Domstolens og Rettens faste retspraksis (jf. senest Rettens dom af 10.3.1992, sag T-11/89, Shell mod Kommissionen, Sml. II, s. 757), hvoraf det fremgår, at kriterierne for koordination og samarbejde, således som disse er fastlagt ved den nævnte retspraksis, skal forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag EØF-traktatens konkurrencebestemmelser, og hvorefter enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, som han vil føre på det fælles marked.

82 I overensstemmelse med det af sagsøgeren anførte må Retten imidlertid konstatere, at Kommissionens ovenfor citerede udtalelse ikke på nogen måde er bestyrket eller støttet på noget som helst bevis for, at en sådan samordnet praksis faktisk foreligger. For det første henviser Kommissionen i beslutningen blot til en praksis, men uden at beskrive den nærmere eller angive, på hvilke punkter den er udtryk for koordination og samarbejde og dermed kunne være omfattet af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, i overensstemmelse med den nævnte retspraksis, og for det andet anfører Kommissionen blot, at sagsøgeren har afvist at afklare dette spørgsmål. For så vidt angår de argumenter, som Kommissionen efterfølgende har fremført for Retten i sine processkrifter, bemærkes, at disse argumenter — selv hvis det antages, at de kunne afhjælpe manglerne ved beslutningens begrundelse på dette punkt — for det første alene udgør indirekte og abstrakte følgeslutninger på grundlag af visse generelle konstateringer og for det andet blot består i en påberåbelse af udtalelser fra avlere til HBA's advokat dels vedrørende eksklusionen

af to medlemmer, der havde indsamlet skind for denne virksomhed, og dels angående forskellige opfattelser af den omtvistede bestemmelse, som nogle avlere skal have haft.

83 Retten finder herefter, at henvisningen i beslutningens punkt 10, nr. i), til en samordnet praksis, som skulle foreligge i forbindelse med anvendelsen af den omtvistede bestemmelse, må anses for at hvile på et urigtigt faktisk grundlag samt at være udtryk for en urigtig retsopfattelse. Beslutningens artikel 1, stk. 1, vil herefter være at annullere, for så vidt som den forbinder den i litra a) nævnte bestemmelse med en samordnet praksis, der udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

4.1.2. § 5 i reglerne for katastrofehjælpsordningen

84 Det anføres i beslutningen, at § 5 i reglerne for katastrofehjælpsordningen udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, især fordi bestemmelsen hindrer konkurrenternes adgang til markedet ved at blokere den vigtigste forsyningskilde for skind i Danmark. I beslutningens punkt 10, nr. ii), fastslår Kommissionen, at forpligtelsen til indlevering af den samlede produktion, der er forbundet med medlemskabet af katastrofehjælpsordningen, begrænser medlemmernes valgmuligheder og forhindrer dem i uafhængigt at bestemme deres egen salgspolitik. Ifølge beslutningens punkt 10, indledningen, anses den omtvistede bestemmelse for at have til formål eller til følge at begrænse konkurrencen efter traktatens artikel 85, stk. 1.

85 § 5 i reglerne for katastrofehjælpsordningen — hvis formål er at give DPF's medlemmer erstatning for økonomiske tab, hvis deres dyr dør som følge af smitsomme sygdomme — har følgende indhold:

»Ret til katastrofehjælp bortfalder, såfremt den sikrede eller nogen, for hvem han svarer

(udelades)

d) har leveret skind til salg gennem andre omsætningsled end Danske Pels Auktioner i skadeåret (15.8.-14.8.) eller det forudgående regnskabsår, herfra dog undtaget skind udtaget til privatforbrug,

(udelades)«.

86 Katastrofehjælpsordningens nærmere virkemåde, således som den, uimodsagt af Kommissionen, er beskrevet af sagsøgeren, og således som den fremgår af gennemgangen af DPF's love, hviler på et gensidighedsprincip og kan kort beskrives således: Et medlem af sagsøgeren er ikke automatisk medlem af katastrofehjælpsordningen, idet dette forudsætter en særskilt indmeldelse. Et medlem kan når som helst frit udtræde af denne ordning. Et nyindtrædende medlem har som regel først ret til katastrofehjælp efter et års medlemskab. Katastrofehjælpen ydes subsidiært i forhold til en forsikring tegnet af den sikrede mod samme risiko. Katastrofehjælpsordningen finansieres ved, at DPF for så vidt angår de medlemmer, der deltager i ordningen, foretager et fradrag i de beløb, som årligt skal indbetales på de pågældendes driftsfondskonto. Da de beløb, der overføres til medlemmernes driftsfondskonti, fordeles mellem medlemmerne i forhold til værdien af de skind, som de har leveret til salg gennem sagsøgerens auktioner i det pågældende år, kommer ethvert medlem, der er omfattet af ordningen, til at bidrage til katastrofehjælpsordningen i forhold til værdien af det antal skind, han har leveret. Da både kapitalfonds- og driftsfondskontoen i henhold til DPF's love er bundet, og da deltagerne i katastrofehjælpsordningen betaler en »præmie« i form af et ellers uhjemlet træk på deres driftsfondskonto, disponerer de herved rent faktisk over beløb, der ellers skulle have været bundet. For at opretholde ligestillingen mellem medlemmerne får de, der har valgt ikke at tilslutte sig katastrofehjælpsordningen, følgelig udbetalt et beløb svarende til det beløb, der er fratrukket deltagernes driftsfondskonti.

Parternes argumentation

87 Sagsøgeren har bestridt, at den omtvistede bestemmelse begrænser konkurrencen. Sagsøgeren har anført, at katastrofehjælpsordningen, som medlemmerne frit kan deltage i eller stå udenfor, og som de frit kan udtræde af, blev indført i 1959, på et

tidspunkt da det ikke var muligt hos forsikringsselskaberne at forsikre mod risikoen for smitsomme sygdomme for en rimelig præmie. Katastrofehjælpsordningen hviler på ideen om, at foreningens medlemmer yder hinanden en gensidig forsikring mod smitsomme sygdomme, hvilket er i overensstemmelse med andelstanken. Sagsøgeren har anført, at den eksklusive leveringsforpligtelse for skind, der påhviler de medlemmer, som vælger at tilslutte sig katastrofehjælpsordningen, blev indført ved en generalforsamlingsbeslutning af 23. oktober 1967, og at baggrunden for forpligtelsen er, at det er teknisk umuligt at lade en avler være omfattet af katastrofehjælpsordningen for kun en del af vedkommendes dyrebestand. I en given dyrebestand er det nemlig fysisk umuligt ved mærkning eller på anden måde at begrænse katastrofehjælpsordningen til bestemte dyr i bestanden, hvorfor ordningen nødvendigvis må omfatte samtlige dyr på en farm.

88 Sagsøgeren har videre anført, at bortset fra, at det er teknisk umuligt at begrænse katastrofehjælpsordningen til visse dyr i en bestand, kunne en sådan ordning også føre til misbrug. Som ordningen er finansieret, kan man kun sikre sig, at et medlem af foreningen bidrager til ordningens finansiering i et forhold, der faktisk svarer til omfanget af hans virksomhed, ved at lade medlemmet miste sit krav på erstatning, såfremt han har solgt en del af skindene fra sin dyrebestand gennem andre salgskanaler end sagsøgerens offentlige auktioner. Såfremt et medlem af foreningen kunne modtage katastrofehjælp uden samtidig at være forpligtet til at levere alle sine skind til andelsforeningen, ville det pågældende medlem dermed være omfattet af ordningen uden at være med til at finansiere den, hvilket ville være uforeneligt med de principper om gensidighed og solidaritet, som katastrofehjælpsordningen netop er udtryk for. Ifølge sagsøgeren sikrer den eksklusive leveringsforpligtelse således en konsekvent gennemførelse af princippet om, at alle ordningens deltagere bidrager ligeligt til dens finansiering.

89 Sagsøgeren har endvidere anført, at den eksklusive leveringsforpligtelse på Kommissionens foranledning blev ophævet i forbindelse med de ændringer af lovene, der gennemførtes på generalforsamlingen den 28. oktober 1988, hvorefter dækningen af risikoen for smitsomme sygdomme, der før var fuldstændig, ikke længere er fuldstændig, medmindre avleren, som har tilsluttet sig katastrofehjælpsordningen, har leveret alle sine skind til andelsforeningen. Er dette ikke tilfældet, får medlem-

met af ordningen i tilfælde af smitsomme sygdomme nu kun udbetalt erstatning i forhold til, hvad han har solgt gennem andelsforeningen. Det er derfor ikke relevant at sammenligne ordningerne før og efter ændringen af lovene i 1988, og den omstændighed, at sagsøgeren for at imødekomme Kommissionen rent faktisk har indført den nye ordning, er på ingen måde ensbetydende med, at den tidligere ordning var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

90 Sagsøgeren har yderligere anført, at den omstændighed, at katastrofehjælpsordningen er etableret på den beskrevne måde og ikke i form af en ordning, hvorefter en avler, der ønsker at forsikre sin dyrebestand mod risikoen for smitsomme sygdomme, betaler en præmie for hvert dyr, som han ønsker at sikre, er begrundet i, at en sådan ordning ville være omfattet af den danske forsikringslovgivning. Sagsøgeren må ikke drive forsikringsvirksomhed.

91 Sagsøgeren har videre anført, at den konsekvente gennemførelse af princippet om ligestilling af medlemmerne ikke i sig selv begrænser konkurrencen, men tværtimod har stillet sagsøgeren ringere i så henseende. Sagsøgeren har således ikke kunnet tilbyde større avlere mere favorable vilkår, såsom rabatter eller ristorno, således som et foretagende, der driver forsikringsvirksomhed, ville gøre. Kommissionens synspunkt om, at den eksklusive leveringsforpligtelse bevirker, at det danske marked lukkes for adgang for konkurrenterne, er derfor urigtigt, idet den nævnte bestemmelse tværtimod har stillet DPF ringere end foreningens konkurrenter, navnlig HBA. Denne virksomhed tilbyder således en forsikringsordning, hvis område er det samme som den ordning, sagsøgeren indførte i 1988, og oven i købet gratis for avlere, der påtager sig at levere 40% af deres skindproduktion til HBA. Sagsøgeren har anført, at foreningens medlemmer frit kan indtræde i HBA's forsikringsordning. Den omstændighed, at der findes en forsikringsordning, der giver bedre risikodækning end katastrofehjælpsordningen, viser derfor, at denne ordning ikke hindrer konkurrenterne i at komme ind på det danske marked. Kommissionen overser således på dette punkt det væsentlige forhold, at DPF's tilbud til sine medlemmer blot er et af flere tilbud til erhvervsdrivende, der selv afgør, om og hvordan de vil forsikre risikoen for at miste dyr som følge af smitsomme sygdomme.

92 Ifølge sagsøgeren er det endelig ikke korrekt, når Kommissionen hævder, at begrundelsen for den eksklusive leveringsforpligtelses nødvendighed er et spørgsmål, der kun har relation til anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 3. Sagsøgeren er imidlertid af den opfattelse, at såfremt Retten måtte komme til det resultat, at den omtvistede bestemmelse er omfattet af forbuddet i artikel 85, stk. 1, må den i så fald anses for nødvendig for gennemførelsen af katastrofehjælpsordningen og bør omfattes af en individuel fritagelse efter traktatens artikel 85, stk. 3.

93 Kommissionen har gjort gældende, at den omstændighed, at et medlem frit kan bestemme, hvorvidt han vil indtræde i katastrofehjælpsordningen, ikke er afgørende. At det er en frivillig sag for avleren at indgå aftale med sagsøgeren om at være omfattet af den af sagsøgeren indførte katastrofehjælpsordning betyder ikke, at aftalen ikke er konkurrencebegrænsende. Bortset fra visse tilfælde, der kan være omfattet af traktatens artikel 86, er det altid en frivillig sag, om en part bestemmer sig for at indgå en aftale. Det, sagen drejer sig om, er ifølge Kommissionen selve aftalens indhold, det vil sige rækkevidden af den eksklusive leveringsforpligtelse for de medlemmer, der tilmelder sig katastrofehjælpsordningen.

94 Kommissionen har i denne forbindelse for det første anført, at der ved bedømmelsen af rækkevidden af denne valgfrihed under alle omstændigheder må tages hensyn til den samordnede praksis i forbindelse med anvendelsen af § 4, afdeling I, litra f), i lovene, hvis virkning er, at et medlem må sælge samtlige sine skind gennem de auktioner, sagsøgeren afholder, for at bevare sine medlemsrettigheder. For det andet har Kommissionen anført, at den afgørende grund til, at katastrofehjælpsordningen er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, er, at en sådan ordning bygger på eksklusivitet. Det er således »almindeligt kendt«, at eksklusivitet og eneforhandling strider mod traktatens artikel 85, stk. 1, hvilket skal fremgå af Kommissionens forordninger nr. 1983/83 og nr. 1984/83 af 22. juni 1983 om anvendelse af traktatens artikel 85, stk. 3, på henholdsvis kategorier af eneforhandlingsaftaler og kategorier af eksklusive købsaftaler (EFT L 173, s. 1 og 5, herefter benævnt »forordningerne nr. 1983/83 og nr. 1984/83«).

95 Kommissionen har endvidere anført, at den omtvistede eksklusive leveringsforpligtelse begrænser medlemmernes handlefrihed, idet de er afskåret fra at sælge deres skind gennem andre salgskanaler end andelsforeningen. Eksklusivitetsklausulen har endvidere virkning over for tredjeparter, som herved afskæres fra på deres auktioner at sælge skind fra de medlemmer, der er omfattet af DPF's katastrofehjælpsordning. Dette følger umiddelbart af eksklusivitetsklausulen; Kommissionen har herved henvist til Domstolens førnævnte dom af 15. maj 1975 (sag 71/74, Frubo). De forsikringsbetingelser, som andre virksomheder, der konkurrerer med sagsøgeren, kan tilbyde sagsøgerens medlemmer, har følgelig ikke den store betydning.

96 Kommissionen bestrider, at de omtvistede bestemmelser er nødvendige for, at katastrofehjælpsordningen kan fungere. Ifølge Kommissionen vedrører dette spørgsmål nemlig ikke anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, men bestemmelsens stk. 3. Det er uhyre vanskeligt samtidig at anvende to kriterier ved bedømmelsen af, om en konkurrencebegrænsning er nødvendig, det ene i relation til traktatens artikel 85, stk. 1, det andet i relation til artikel 85, stk. 3. Under hensyntagen til artikel 85's opbygning er det logisk at foretage denne bedømmelse i forbindelse med undersøgelsen af, om artikel 85, stk. 3, finder anvendelse. Katastrofehjælpsordningen med den dertil knyttede eksklusive leveringsforpligtelse falder i hvert fald ifølge Kommissionen ikke inden for nogen af de særlige erhvervsområder, hvor det i Kommissionens og Domstolens praksis under visse omstændigheder accepteres, at en eksklusiv leveringsforpligtelse ikke er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1 (Domstolens dom af 28.1.1986, sag 161/84, Pronuptia, Sml. s. 353).

97 Kommissionen har endelig bestridt, at en forsikringsordning som den, sagsøgeren har gennemført, nødvendigvis forudsætter, at ordningens medlemmer har en eksklusiv forpligtelse til at levere deres skind til andelsforeningen. Den nye ordning, som sagsøgeren har anvendt fra oktober 1988, indebærer ikke en sådan forpligtelse. Den omstændighed, at de medlemmer, der ikke deltager i katastrofehjælpsordningen, dvs. omkring en fjerdedel af andelsforeningens medlemmer, får udbetalt beløb, der svarer til de beløb, som debiteres driftsfondskontiene hos de medlemmer, der er omfattet af ordningen, viser i øvrigt ifølge Kommissionen, at ordningen finansieres gennem salg på auktion af de af medlemmerne producerede skind, og at det på ingen måde er nødvendigt, at samtlige skind sælges på disse auktioner, for at ordningen kan fungere.

Rettens bemærkninger

98 Det bemærkes indledningsvis, at uanset det i beslutningen er lagt til grund, at sagsøgeren faktisk indtager en dominerende stilling på det omhandlede marked, anses den omtvistede bestemmelse ifølge beslutningen ikke for at stride mod traktatens artikel 86, men mod artikel 85. Med hensyn til anvendelsen af artikel 86 har Domstolen ganske vist fastslået, at det er i strid med Fællesskabets konkurrenceregler, at en erhvervsdrivende binder købere til sig ved hjælp af en eksklusivforpligtelse, også selv om det sker efter anmodning fra disse, (Domstolens dom af 13.2.1979, sag 85/76, Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, Sml. s. 461, og af 3.7.1991, sag C-62/86, AKZO mod Kommissionen, Sml. I, s. 3359), men denne retspraksis, der alene vedrører EØF-traktatens artikel 86, kan ikke overføres på alle tilfælde, hvor artikel 85 finder anvendelse. Eksklusivforpligtelser, hvoraf nogle i øvrigt kan være omfattet af fritagelsesforordningerne nr. 1983/83 og nr. 1984/83, er nemlig, modsat Kommissionens antagelse, ikke som sådanne i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Når Kommissionen således af den sidstnævnte fritagelsesforordning udleder, at en eksklusiv leveringsforpligtelse efter sin art er omfattet af forbuddet i artikel 85, stk. 1, er der grund til at erindre om, som det er fastslået af Domstolen, at det forhold, at en aftale kun kan være genstand for fritagelse efter traktatens artikel 85, stk. 3, hvis det forud er fastslået, at aftalen er omfattet af forbuddet i artikel 85, stk. 1, ikke er ensbetydende med, at det af muligheden for gruppefritagelse af aftaler efter traktatens artikel 85, stk. 3, kan udledes, at enhver aftale, der hører til vedkommende kategori, herefter nødvendigvis af denne grund opfylder kriterierne i artikel 85, stk. 1 (Domstolens dom af 13.7.1966, sag 32/65, Italien mod Rådet og Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 293, org. ref.: Rec. s. 563).

99 Ifølge fast praksis (jf. senest vedrørende en eksklusivaftale om levering af øl Domstolens dom af 28.2.1991, sag C-234/89, Delimitis, Sml. I, s. 935; jf. også Domstolens dom af 30.6.1966, sag 56/65, Société Technique Minière, citeret ovenfor, og af 11.12.1980, sag 31/80, L'Oréal, Sml. s. 3775) skal der ved bedømmelsen af en eksklusivforpligtelse i forhold til traktatens artikel 85, stk. 1, tages hensyn til den faktiske økonomiske sammenhæng, hvori aftalen skal virke. Alt efter de faktiske forhold og vilkår, som det pågældende marked virker under, kan en eksklusiv leveringsforpligtelse ved at give producenten sikkerhed for at kunne sælge sin produktion og forhandleren sikkerhed for forsyninger forstærke konkurrencen på de priser og ydelser, der tilbydes forbrugeren på det pågældende marked, som den dermed gør mere fleksibelt.

100 Der kan ikke gøres undtagelse fra princippet om, at rækkevidden af den omhandlede forpligtelse skal bedømmes inden for den faktiske sammenhæng, hvori dens virkninger viser sig, med henvisning til, at den pålagte forpligtelse er begrundet i hensynet til princippet om »troskab over for andelsvirksomheden«. Det sidstnævnte princip kan nemlig hverken have til formål eller til følge at gøre det lovligt for andelsselskaber, hvis medlemmer er pålagt en eksklusivitetsklausul, at tilsidesætte bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1.

101 Retten bemærker, at bestemmelsen i § 5, litra d), i reglerne for katastrofehjælpsordningen, indtil den blev ophævet i oktober 1988, pålagde medlemmer, der ønskede at være omfattet af sagsøgerens katastrofehjælpsordning, en forpligtelse til at levere samtlige skind fra dyrene på deres farm til salg på de offentlige auktioner, der afholdes af sagsøgeren, idet deres ret til katastrofehjælp ellers faldt bort. Denne forpligtelse omfattede såvel salgene i det regnskabsår, i hvilket der indtrådte en skade, som salgene i det forudgående regnskabsår.

102 Herefter skal Retten bedømme, om den eksklusive leveringsforpligtelse for medlemmer, der ønsker at være omfattet af sagsøgerens katastrofehjælpsordning, har til formål at påvirke konkurrencen inden for fællesmarkedet, samt — for fuldstændighedens skyld — om den omtvistede bestemmelse har til følge, at konkurrencen begrænses i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand. Derimod kan Retten ikke i forbindelse med nærværende anbringende, der alene vedrører bedømmelsen af den omtvistede bestemmelse i forhold til traktatens artikel 85, stk. 1, undersøge, om bestemmelsen opfylder betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3.

103 Hvad for det første angår bedømmelsen af den omtvistede bestemmelses formål bemærker Retten, at der, som Domstolen har fastslået, ved afgørelsen af, om en aftale har til formål at begrænse konkurrencen, skal foretages en bedømmelse af de formål, aftalen som sådan må antages at forfølge, set i lyset af den økonomiske sammenhæng, hvori den skal finde anvendelse (dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, Sml. s. 1679, præmis 26). Under de foreliggende omstændigheder består den undersøgelse af den økonomiske sammenhæng, som skal foretages, i en bedømmelse af, i hvilket omfang

den omtvistede bestemmelse, der fastsætter en eksklusiv leveringsforpligtelse, indgår som et led i katastrofehjælpsordningen og i den måde, hvorpå andelsforeningen virker, samt i hvilket omfang den kan påvirke de vilkår, hvorunder det danske marked for skind virker.

104 For så vidt angår indholdet af den omtvistede bestemmelse og dennes virkning med hensyn til den frie bestemmelsesret for medlemmerne af ordningen bemærker Retten, at det fremgår af den nævnte bestemmelse, at deltagerne i katastrofehjælpsordningen er afskåret fra at sælge på nogen anden måde end på de salgsauktioner, som sagsøgeren afholder, for en periode af to regnskabsår, selv om den periode, for hvilken dækningen mod skade gives, er begrænset til et regnskabsår ad gangen. Sagsøgeren har ikke anført nogen begrundelse for, at medlemmer, der ønsker at få erstatning for tab som følge af en smitsom sygdom i et givet regnskabsår, således ikke alene skal have leveret samtlige skind, der sælges i det regnskabsår, hvori skaden er indtrådt, til salg på sagsøgerens auktioner, men også samtlige skind solgt i det forudgående regnskabsår. Med henblik på bedømmelsen af den nøjagtige virkning af denne forpligtelse på de faktiske vilkår, som markedet virker under, må der tages hensyn til den afskrækkende virkning, som en sådan forpligtelse nødvendigvis må have for ordningens medlemmer, da disse ikke er uvidende om, at de i tilfælde af »udmeldelse« løber risikoen for ikke at være forsikret mod en smitsom sygdom i det regnskabsår, hvori de på ny indtræder i ordningen. Argumentet om, at medlemmerne frit kan indtræde i og udtræde af ordningen, må på denne baggrund i alt fald tillægges begrænset betydning. Den omtvistede bestemmelse, der på ingen måde er nødvendig for, at katastrofehjælpsordningen kan fungere, gør således ordningen stivere og fastlåser dermed adfærden hos de erhvervsdrivende, hvis frie bestemmelsesret den klart begrænser.

105 Retten skal yderligere bemærke, dels at det forhold, at sagsøgeren den 28. oktober 1988 vedtog ændringer af lovene, hvorved den omtvistede eksklusive leveringsforpligtelse blev ophævet, uden at sagsøgeren for Retten har hævdet, at dette har medført nogen forstyrrelse af katastrofehjælpsordningens funktion, og dels den omstændighed, at HBA, der også har indført en katastrofehjælpsordning, efter sagsøgerens egne oplysninger pålægger sine forsikrede en leveringsforpligtelse, der ikke er eksklusiv, men begrænset til blot 40% af de samlede salg, i sig selv er tilstrækkelige til, at det kan anses for godtgjort, at en eksklusiv leveringsforpligtelse

som den i sagen omhandlede er uden enhver forbindelse med, at en sådan ordning kan opbygges og fungere tilfredsstillende.

106 Når sagsøgeren har gjort gældende, at den eksklusive leveringsforpligtelse for deltagerne i ordningen er begrundet i, at det er teknisk umuligt kun at forsikre nogle af en avlers dyr, og har tilføjet, at det juridisk ikke er muligt at gennemføre en forsikringsordning »pr. dyr«, beror dette ifølge sagsøgeren på, at sagsøgeren ifølge dansk lovgivning ikke må drive forsikringsvirksomhed. Hertil bemærkes for det første, at sagsøgeren har anerkendt, at til forskel fra den situation, der forelå på markedet, da katastrofehjælpsordningen blev indført i 1959, kan medlemmerne i dag individuelt tegne forsikring mod risikoen for smitsomme sygdomme, hvilket i øvrigt bekræftes af lovenes bestemmelse om, at den af sagsøgeren udbetalte erstatning altid er subsidiær i forhold til den erstatning, der udbetales i henhold til en individuel forsikring. Heraf følger, at for så vidt som sagsøgeren, i hvert fald indtil ændringen af lovene den 28. oktober 1988, valgte at opretholde en katastrofehjælpsordning med en eksklusiv leveringsforpligtelse for skind, er dette udtryk for en beslutning, der intet har at gøre med hensynet til andelsforeningens drift, for det første fordi der i dag tilbydes avlerne andre forsikringsordninger, og for det andet fordi en gensidig forsikringsordning mod risikoen for smitsomme sygdomme kan gennemføres fuldstændig uafhængigt af en eksklusiv leveringsforpligtelse. Retten finder for det andet, at det følger af fællesskabsrettens forrang, at sagsøgeren under ingen omstændigheder kan henvise til sin nationale lovgivning som begrundelse for ikke at overholde de forpligtelser, der påhviler sagsøgeren efter traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. senest Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Sml. II, s. 1439).

107 Det følger af det anførte, at den omtvistede bestemmelse, hvorved der pålægges deltagerne i katastrofehjælpsordningen en eksklusiv leveringsforpligtelse for samtlige skind fra deres farme, således som den er undersøgt i sin økonomiske sammenhæng, begrænser medlemmernes ret til at handle selvstændigt på markedet væsentligt og tillige er uden betydning for, at katastrofehjælpsordningen kan fungere tilfredsstillende. En sådan bestemmelse må følgelig efter sit indhold og sin rækkevidde anses for at have til formål at begrænse, hindre eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet og er derfor omfattet af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1.

108 Hvad for det andet angår spørgsmålet om den omtvistede bestemmelses konkurrencebegrænsende virkning, bemærkes indledningsvis, at selv om det ikke er nødvendigt at tage hensyn til en aftales virkninger, når aftalen, som det er fastslået ovenfor, har et konkurrencebegrænsende formål (jf. Domstolens dom af 30.1.1985, sag 123/83, BNIC, Sml. s. 391, og den tidligere nævnte dom af 27.1.1987, sag 45/85, Verband der Sachversicherer mod Kommissionen, Sml. s. 405), finder Retten anledning til tillige at undersøge, om den omtvistede bestemmelse har til følge at begrænse, hindre eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet. Som det er anført af Kommissionen, er det relevante spørgsmål med hensyn til den omtvistede bestemmelses virkninger i forhold til traktatens artikel 85, stk. 1, ikke, hvorvidt det er frivilligt for medlemmerne, om de vil deltage i katastrofehjælpsordningen. Spørgsmålet er, som det anføres i beslutningen, om den således pålagte eksklusive leveringsforpligtelse virker konkurrencebegrænsende i forhold til andelsforeningens medlemmer, hvis bestemmelsesret den begrænser, og i forhold til tredjemænd, hvis adgang til det danske marked den vanskeliggør.

109 I så henseende fremgår det af sagens akter, at den omtvistede eksklusivitetsklausul i sin økonomiske sammenhæng begrænser konkurrencen på markedet. For det første har sagsøgeren, som det allerede er anført, en stærk stilling på markedet for salg af dyreskind, og for det andet er 75% af sagsøgerens medlemmer omfattet af katastrofehjælpsordningen, hvilken, som allerede anført, selv har den virkning, at de erhvervsdrivende fastlåses. Den omtvistede bestemmelse har herefter klart til følge, at konkurrencen begrænses, idet den gør det vanskeligere for sagsøgerens konkurrenter at få adgang til det danske marked. Den er følgelig omfattet af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1.

110 Retten må herefter fastslå, at beslutningens antagelse om, at § 5, litra d), i reglerne for katastrofehjælpsordningen har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand, ikke bygger på et urigtigt faktisk grundlag og hverken hviler på en urigtig retsopfattelse eller på et åbenbart urigtigt skøn.

4.1.3. Den eksklusive leveringsforpligtelse som betingelse for hvalpeforskud og for optagelse på hitlisten

111 Det anføres i beslutningen, at forpligtelsen for et medlem til at levere hele sin produktion til DPA og til at overlade salget af produktionen til denne, dels når medlemmet har modtaget et hvalpeforskud, dels når medlemmet ønsker at blive optaget på hitlisten, udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, især fordi denne forpligtelse forhindrer konkurrenterne i at få adgang til markedet, idet de afskæres fra den vigtigste forsyningskilde for skind i Danmark.

112 I henhold til ordningen for hvalpeforskud kan DPF's medlemmer opnå et forskud, der beregnes således, at det dækker udgifterne til foder i tiden fra pelsdyrenes fødsel og til de når den alder, hvor de kan aflives, og avleren kan sælge deres skind. Formularen til ansøgning om hvalpeforskud, der er fremlagt af DPF, har følgende indhold:

»Undertegnede medlem af Dansk Pelsdyravlerforening ansøger herved om forskud på hvalpe.

(udelades)

Jeg erklærer mig herved indforstået med, at nævnte forskud udbetales på følgende betingelser:

1. Jeg er medlem af DANSK PELSDYRAVLERFORENINGS KATASTROFEHJÆLPSORDNING.

2. Jeg forpligter mig til at indsende hele min skindproduktion til salg gennem DANSKE PELS AUKTIONER.

(udelades).«

113 Hitlisteordningen har til formål at give avlerne et incitament til fortsat at forbedre deres skindproduktion ved at lade dem konkurrere indbyrdes og ved at give dem mulighed for at lære af de erfaringer, som de bedste farme har indhøstet. Et medlem af DPF, der ønsker at blive optaget på hitlisten, må afgive en erklæring om, at han har leveret hele sin skindproduktion til salg gennem sagsøgerens auktioner.

Parternes argumentation

114 Sagsøgeren har oplyst, at hvalpeforskudsordningen blev indført for at løse de likviditetsproblemer, som avlerne har i tiden mellem dyrenes fødsel og salget af deres skind. Forpligtelsen til at levere hele produktionen fra det år, inden for hvilket medlemmet ønsker at modtage hvalpeforskuddet, med henblik på salg på sagsøgerens auktioner, er den eneste måde, hvorpå sagsøgeren kan få sikkerhed for, at medlemmet tilbagebetaler det forskud, han har modtaget. Dansk ret giver ikke sagsøgeren mulighed for at opnå en »fortrinsret« i dyreskindene. Forpligtelsen er begrænset til et år, et tidsrum der er fastsat under hensyn til den naturlige avlscyklus. Forholdet kan sammenlignes med de fleste kontrakter af denne art, der finder udbredt anvendelse inden for landbruget. Sagsøgeren har understreget, at tilsidesættelse af leveringsforpligtelsen ikke er sanktioneret med eksklusion af DPF. En sådan overtrædelse er i øvrigt ikke forbundet med nogen form for sanktioner, bortset fra at betingelserne for at modtage katastrofehjælp i så fald ikke er opfyldt. Sagsøgeren har i øvrigt anført, at en avler, der har modtaget et hvalpeforskud, kan frigøre sig fra leveringspligten ved at tilbagebetale hvalpeforskuddet. Som følge heraf mener sagsøgeren ikke, at reglerne om hvalpeforskud er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

115 Hvad endelig angår forpligtelsen til at levere hele produktionen som betingelse for at blive omfattet af hitlisteordningen har sagsøgeren gjort gældende, at en af betingelserne for at blive omfattet af ordningen er, at der leveres en vis mindstemængde skind. For at give en korrekt vejledning om, hvilke avlere, der har den bedste produktion, må der nødvendigvis være pligt til at levere hele produktionen for at undgå, at en avler kun indleverer sine bedste skind, medens den dårligere del

holdes udenfor. Af tekniske grunde anser sagsøgeren det ikke for muligt, som af Kommissionen foreslået, at begrænse leveringspligten til blot at omfatte bestemte typer og farver.

116 Kommissionen har anført, at eksklusivitetsbestemmelsen, der indgår i hvalpeforskudsordningen, strider mod traktatens artikel 85, stk. 1, i det omfang avleren forpligter sig til at levere hele sin produktion af skind til sagsøgeren. Det er i denne forbindelse uden betydning, at tilsidesættelse af leveringspligten ikke er sanktioneret med eksklusion af foreningen, og at en pelsdyravler, som har modtaget hvalpeforskud, kan frigøre sig ved at tilbagebetale forskuddet. Avleren er nemlig under alle omstændigheder forpligtet til at sælge hele sin produktion på sagsøgerens auktioner, idet hvalpeforskuddet er betinget af, at avleren er tilsluttet katastrofehjælpsordningen. Kommissionen har desuden anført, at til forskel fra en typisk, almindelig købs- og salgsaftale vedrører den her omhandlede forpligtelse ikke et forud fastsat, bestemt antal eller mængde til en bestemt aftalt pris.

117 For så vidt angår hitlisteordningen har Kommissionen anført, at deltagernes forpligtelse til at levere hele deres skindproduktion udgør en konkurrencebegrænsning efter traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen mener, at indflydelsen på konkurrencen er mærkbar, eftersom halvdelen af avlerne, typisk de største, ønsker at deltage i denne ordning.

Rettens bemærkninger

118 Det bemærkes, at der er enighed mellem parterne om, at et medlems mulighed for at opnå hvalpeforskud er betinget af, at vedkommende leverer hele sin produktion i det år, for hvilket han modtager forskuddet, til salg på sagsøgerens auktioner. Sagsøgeren har i denne forbindelse gjort gældende, at en sådan forpligtelse er den eneste måde, hvorpå foreningen kan opnå sikkerhed for, at medlemmet tilbagebetaler forskuddet, da foreningen ikke efter dansk rets regler kan opnå en »fortrinsret« i dyreskindene. Hertil bemærkes, at det er korrekt, at det som udgangspunkt hører til almindelig forretningspraksis at kræve sikkerhed for tilbagebetaling af forskud. Retten konstaterer imidlertid, at Kommissionen i retsmødet med føje gjorde

gældende, at prisen på skind er syv gange højere end forskudsbeløbet for hvalpe, og at DPF har sikkerhed i medlemmernes individuelle konti. Det bestemmes således i næstsidste stykke i § 8 i reglerne for »avlernes kapitalfond«, at såfremt et medlem bliver DPF eller DPA noget beløb skyldigt, og det ikke på anden måde er muligt at indkræve dette beløb, kan beløbet debiteres på hans kapitalfondskonto, efter at saldoen på hans driftsfondskonto er udlignet. Det fremgår endvidere af § 7, jf. § 25, i DPF's love, at såfremt et medlem, der har gæld til andelsforeningen, ikke betaler det skyldige beløb, og det ikke er muligt at inddrive dette ved normal retsforfølgning, kan foreningen udelukke vedkommende medlem og modregne fordringsbeløbet i indestående på medlemmets driftsfondskonto og kapitalfondskonto, før disse udbetales. Det fremgår heraf, at sagsøgeren ikke, modsat hvad foreningen har hævdet, har noget behov for en yderligere økonomisk sikkerhed, som f.eks. den eksklusive leveringsforpligtelse, for at have sikkerhed for, at hvalpeforskuddene tilbagebetales. Forpligtelsen bevirker dels, at de medlemmer, der modtager hvalpeforskud, ikke i fuld frihed kan træffe bestemmelse om deres salgspolitik, og dels, at sagsøgerens konkurrenter har vanskeligere ved at få adgang til det danske marked. På denne baggrund finder Retten, at den eksklusivitetsbestemmelse, der er knyttet til ydelsen af et hvalpeforskud, kan begrænse konkurrencen som anført i traktatens artikel 85, stk. 1.

119 For så vidt angår argumentationen om, for det første, at overtrædelse af leveringsforpligtelsen ikke er sanktioneret med eksklusion af DPF, og for det andet, at en avler, der har modtaget hvalpeforskud, kan frigøre sig for leveringspligten ved at tilbagebetale dette forskud, bemærker Retten, at de nævnte forhold på ingen måde svækker den binding, som følger af leveringspligten i henhold til den omtvistede bestemmelse. For så vidt angår argumentet om, at forpligtelsen med hensyn til dens varighed kan sammenlignes med de fleste af de kontrakter, der sædvanligvis anvendes inden for landbruget, understreger Retten, at den omstændighed, at der måtte findes lignende kontrakter på andre markeder, er uden betydning for bedømmelsen af den konkurrencebegrænsende virkning af den her omhandlede forpligtelse i dennes konkrete sammenhæng, da en sådan sammenligning vedrører markeder, der er helt forskellige fra det i sagen relevante marked. Tværtimod må på ny fremhæves sagsøgerens meget stærke stilling på dette marked, som forstærker den omtvistede bestemmelses konkurrencebegrænsende virkning.

120 For så vidt angår bestemmelserne om optagelse på hitlisten, herunder deltagernes forpligtelse til at levere hele produktionen til salg på sagsøgerens auktioner, finder Retten, at leveringsforpligtelsen afskærer deltagerne i hitlisteordningen fra at anvende en anden salgskanal end sagsøgerens auktioner. Bestemmelsen kan derfor — under samme betingelser som netop anført — medføre en konkurrencebegrænsning.

121 Retten må ligeledes afvise sagsøgerens argument om, at hele en deltagers produktion nødvendigvis må leveres, for at der kan foretages en rigtig bedømmelse af kvaliteten af hele avlernes produktion, eftersom det i så henseende ikke er nødvendigt, at de skind, der er omfattet af hitlisteordningen, sælges igennem sagsøgeren. Denne virksomhed har nemlig ingen forbindelse med kvalitetskontrollen af de omhandlede skind.

122 Bedømmelsen af den eksklusive leveringspligts virkninger skal, som det allerede er blevet nævnt, ske på grundlag af den retlige og økonomiske sammenhæng, hvori forpligtelsen indgår. Navnlig kan den i samvirke med andre faktorer medvirke til at tilvejebringe en samlet konkurrencebegrænsende effekt (jf. især Domstolens tidligere nævnte dom af 28.2.1991, sag C-234/89, Delimitis, præmis 14). I så henseende finder Retten, at den eksklusive leveringsforpligtelse, der knytter sig til hitlisteordningen, og yderligere de eksklusive leveringsforpligtelser, der er forbundet med ordningerne for katastrofehjælp og hvalpeforskud, under de foreliggende omstændigheder hver for sig og ved deres samlede virkning begrænser konkurrencen, da sagsøgerens konkurrenter herved har vanskeligere ved at få adgang til markedet, idet de i vidt omfang afskæres fra den vigtigste forsyningskilde for skind i Danmark.

123 Retten finder på denne baggrund, at Kommissionen i fornødent omfang har godtgjort, at et medlems forpligtelse til at levere hele sin produktion til DPA og overlade salget til denne virksomhed, dels når medlemmet ønsker at opnå hvalpeforskud, dels søger optagelse på hitlisten, kan begrænse konkurrencen i traktatens artikel 85, stk. 1's forstand

4.1.4. § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol

124 I beslutningens punkt 10, nr. ii), anføres følgende:

»Den forpligtelse til indlevering af den samlede produktion, ... som ... findes i standardaftalen om pelsningskontrol, begrænser medlemmernes valgmuligheder og forhindrer dem i uafhængigt at bestemme deres egen salgspolitik. Konkurrenter forhindres herved i adgang til markedet, fordi disse forpligtelser bevirker en blokering af den vigtigste forsyningskilde for skind i Danmark.«

Det hedder i beslutningens punkt 14:

»Overtrædelserne begyndte senest på følgende tidspunkter:

(udelades)

iv) forpligtelsen til indlevering af den samlede produktion i henhold til standardaftalen om pelsningskontrol, den 1. januar 1973«.

125 Det fremgår af sagens akter, at ordningen vedrørende pelsningskontrol dels hviler på en standardaftale om pelsningskontrol, der er udformet af DPA, dels på en række individuelle aftaler mellem DPA og avlere, der ønskede at få status som pelseri. De individuelle aftaler skal følge bestemmelserne i standardaftalen. Et pelseri, der i det konkrete tilfælde drives af en avler, som er medlem af DPF, er en specialiseret virksomhed, der foruden pelsningen af egne dyr også foretager pelsning for andre avlere, som ikke selv ønsker at foretage pelsningen eller ikke mener at være i stand til det. DPA påtager sig at føre løbende kontrol med pelserierne.

126 § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol lyder:

»Pelseriet forpligter sig til udelukkende at tjene DPA's interesser blandt andet ved ikke at forevise egne eller indleverede skind for andre end repræsentanter for DPA. Pelseriet er ligeledes forpligtet til ikke at formidle salg eller anden form for ekspedition af skind til opkøbere, eller andre salgsorganisationer end DPA.«

Parternes argumentation

127 Sagsøgeren har anført, at det beror på en misforståelse, når Kommissionen i beslutningens punkt 10, nr. ii), taler om »den forpligtelse til indlevering af den samlede produktion ... som findes i standardaftalen om pelsningskontrol«. Ifølge sagsøgeren har målet været at få så mange af medlemmerne som muligt til selv at foretage pelsningen, både fordi det er et vigtigt led i produktionen, fordi det er mere rationelt, og fordi avlerne derved kan spare udgifter. For at tilskynde avlerne til selv at foretage pelsningen ydes der en løbende bistand, blandt andet ved afholdelse af kurser. Ifølge aftalen om pelsningskontrol foretager sagsøgeren kvalitetskontrol med den pelsning, der foretages af de farme, der driver pelsningscentre for egen regning. På grundlag af dette samarbejde kan pelseriet opnå status som »professionelt pelseri«. Til gengæld for denne status forpligter pelserierne sig til ikke direkte at drive virksomhed i konkurrence med sagsøgerens auktioner ved at formidle salg eller fungere som indleveringscentral for andre, der konkurrerer med DPF. Et pelseri, der har indgået aftale om pelsningskontrol, kan foretage pelsning for hvem som helst. Enhver avler kan aflevere sine dyr efter at have aflivet dem og afhente skindene på pelseriet efter pelsningen og sælge dem hvor som helst.

128 Kommissionen har anført, at § 5 i aftalen om pelsningskontrol begrænser DPF's medlemmers valgmuligheder og forhindrer dem i uafhængigt at bestemme deres egen salgspolitik. Bestemmelsen har til følge, at en avler, der har indleveret sine dyr til pelsning i pelseriet, ikke kan anmode pelseriet om f.eks. at forevise sine skind for en af sagsøgerens konkurrenter. Det er i denne forbindelse væsentligt, at det ikke er avleren selv, der anmoder pelseriet om ikke at forevise hans produkter, og at en avler, såfremt han anmoder pelseriet om at forevise hans skind for potentielle købere, vil få afslag herpå under henvisning til den omtvistede bestemmelse i aftalen. Kommissionen har anført, at denne konkurrencebegrænsende bestemmelse

vanskeliggør avlernes muligheder for at levere deres skind til andre auktionshuse end sagsøgerens, idet pelseriet ikke må forevise deres produkter for andre købere eller auktionshuse. Et sådant forbud besværliggør i betragtelig grad leveringen af skind til andre auktioner end sagsøgerens, hvilket forstærker de allerede gældende leveringsforpligtelser. Da der allerede fandtes en konkurrenceklausul i lovene, var det — anfører Kommissionen — overflødigt at gentage den i aftalen om pelsningskontrollen, men dette har sagsøgeren ikke desto mindre gjort og afvist at ophæve denne bestemmelse på Kommissionens anmodning. Den omstændighed, at den omtvistede bestemmelse indeholder en forpligtelse, der gør det vanskeligt at levere skind til andre auktionshuse end sagsøgerens, støtter ifølge Kommissionen det synspunkt, at forbuddets konkurrencebegrænsende virkninger blev forstærket ved en samordnet praksis, hvorefter der ikke leveres til sagsøgerens konkurrenter. Denne konkurrencebegrænsning vedrørte samtlige avlere, der får pelsningen foretaget i et pelseri, der har indgået aftale om pelsningskontrol, hvilket var henholdsvis omkring 30% af avlerne i 1984/1985 og 20% af avlerne i 1987/1988.

Rettens bemærkninger

129 Retten bemærker først, at Domstolen i dom af 21. november 1991 (sag C-269/90, Technische Universität München, Sml. I, s. 5469, præmis 13 og 14), fastslog:

»... når der er tale om en administrativ procedure, der vedrører komplicerede tekniske vurderinger, tilkommer der Kommissionen et skøn, således at den kan varetage sine opgaver.

Såfremt fællesskabsinstitutionerne har et sådant skøn, må der lægges endnu større vægt på overholdelsen af de garantier, som fællesskabsretten giver med hensyn til den administrative sagsbehandling. Disse garantier omfatter blandt andet kravet om, at den kompetente institution omhyggeligt og upartisk skal undersøge alle relevante forhold i den enkelte sag ... samt kravet om, at afgørelsen skal være forsynet med en tilstrækkelig begrundelse. Kun under disse omstændigheder kan Domstolen prøve, om de faktiske og retlige omstændigheder, der har betydning ved udøvelsen af skønnet, forelå«.

Reglen i EØF-traktatens artikel 190 om, at der skal gives en tilstrækkelig nøjagtig begrundelse, er et af fællesskabsrettens grundlæggende principper, som det påhviler retsinstanserne at håndhæve, om fornødent ved på embeds vegne at undersøge, om begrundelsespligten er tilsidesat (Domstolens dom af 20.3.1959, sag 18/57, Nold mod Den Høje Myndighed, Sml. 1954-1964, s. 131, org. ref.: Rec. s. 89, og Rettens dom af 28.1.1992, sag T-45/90, Speybrouck mod Europa-Parlamentet, Sml. II, s. 33).

Det må følgelig undersøges, om beslutningen, som hviler på komplicerede økonomiske vurderinger, er blevet vedtaget under overholdelse af de nævnte principper for så vidt angår standardaftalen om pelsningskontrol.

130 Efter Rettens opfattelse fremgår det af en gennemgang af artikel 1, stk. 1, litra d), i beslutningens konklusion, at Kommissionen har anset to former for forbud i § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol for at udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1. For det første, at det forbydes pelseriet at forevise skind for andre end købere fra DPA, og for det andet, at det forbydes pelseriet at formidle salg eller anden form for ekspedition til andre købere end købere fra DPA.

131 For så vidt angår forbuddet mod at pelseriet foreviser skind til andre købere end købere fra DPA, må Retten fastslå, at denne del af konklusionen ikke er begrundet nogetsteds i beslutningen, og at Kommissionens udtalelser herom kun findes i svarskriftet og i duplikken. Ifølge fast retspraksis skal begrundelsen for en beslutning imidlertid findes i selve beslutningens tekst. Det tillades ikke, at beslutningen først begrundes efterfølgende under retssagen, medmindre der foreligger særlige omstændigheder, hvilket ikke er tilfældet i nærværende sag (jf. Domstolens dom af 26.11.1981, sag 195/80, Michel mod Europa-Parlamentet, Sml. s. 2861, og af 8.3.1988, forenede sager 64/86, 71/86-73/86 og 78/86, Sergio mod Kommissionen, Sml. s. 1399, samt Rettens dom af 20.3.1991, sag T-1/90, Pérez-Mínguez Casariego mod Kommissionen, Sml. II, s. 143). Det følger heraf, at denne del af konklusionen fuldstændig savner det fornødne grundlag i form af en begrundelse, og at den følgelig skal annulleres.

132 For så vidt angår forbuddet mod, at pelseriet formidler salg eller anden form for ekspedition af skind til andre købere end købere fra DPA, må Retten fastslå, at den eneste begrundelse i beslutningen, der kunne udgøre grundlaget for dette led i konklusionen, er det, som anføres om den leveringsforpligtelse for hele skindproduktionen, der hævdes at følge af standardaftalen om pelsningskontrollen, og som findes i beslutningens tidligere omtalte punkt 10, nr. ii), og punkt 14, nr. iv). Retten finder imidlertid, at en sådan eksklusiv leveringsforpligtelse hverken fremgår af selve ordlyden af den omtvistede bestemmelse eller følger af den måde, hvorpå den sagsøgende forening arbejder i praksis, hvilket Kommissionen i øvrigt indirekte, men nødvendigvis har anerkendt i sin ovennævnte argumentation.

133 For så vidt angår selve ordlyden af den foran gengivne § 5 i aftalen om pelsningskontrol finder Retten ikke, at denne bestemmelse i sig selv fastsætter nogen eksklusiv leveringsforpligtelse, hverken en forpligtelse påhvilende avlerne til at indlevere alle deres skind til pelserierne eller en forpligtelse for pelserierne til at levere alle de skind, som de har bearbejdet, til den sagsøgende forening, således at de kun kan sælges på dennes auktioner.

134 Denne fortolkning af ordlyden bekræftes af en undersøgelse af, hvorledes den sagsøgende forening arbejder i praksis. Sagsøgeren har således, uimodsagt af Kommissionen, anført, at et pelseri, der har indgået aftale om pelsningskontrol, kan foretage pelsning for hvem som helst, og at enhver avler kan indlevere sine aflivede dyr og efter pelsningen afhente skindene på pelseriet og enten sælge dem privat til skindhandlere eller til sagsøgerens konkurrenter med henblik på salg på deres auktioner (jf. ovenfor i præmis 127). Hertil kommer, således som Retten har udtalt ovenfor vedrørende § 4, afdeling I, litra f), i sagsøgerens love, at disse ganske vist pålægger DPF's medlemmer ikke at drive virksomhed, der direkte konkurrerer med sagsøgerens auktionssalg, men at bestemmelsen ikke i sig selv indeholder nogen eksklusiv leveringsforpligtelse, idet dens væsentligste virkning er at forbyde andelsforeningens medlemmer at indsamle skind til salg på andre auktioner end sagsøgerens (jf. ovenfor i præmis 73).

135 Det anførte bekræftes endelig af Kommissionens egen argumentation, således som den fremgår af svarskriftet og duplikken, idet Kommissionen blot har gjort gældende, at den omtvistede bestemmelse begrænser konkurrencen og forstærker de i øvrigt gældende leveringsforpligtelser, men uden at det på nogen måde hævdes, at § 5 i aftalen om pelsningskontrol i sig selv indeholder en eksklusiv leveringsforpligtelse.

136 Det følger af det anførte, at den eneste del af beslutningens begrundelse, der kunne udgøre det fornødne grundlag for den konstatering af en overtrædelse, der er sket i konklusionens artikel 1, stk. 1, litra d) — med hensyn til forbuddet for pelseriet mod at formidle salg eller anden form for ekspedition af skind til andre købere end købere fra DPA — er urigtig.

137 Det følger af det ovenfor anførte, at beslutningens artikel 1, stk. 1, litra d), skal annulleres, uden at det er nødvendigt at undersøge, om den omtvistede bestemmelse begrænser konkurrencen eller forstærker virkningen af andre eksklusive leveringsforpligtelser, der i øvrigt gælder efter sagsøgerens love, idet denne opfattelse ikke blev bragt til udtryk af Kommissionen i beslutningen, men første gang forekommer i de processkrifter, der er forelagt Retten. Det fremgår også af det tidligere anførte, at Kommissionen i beslutningen kun har hævdet, at sagsøgeren skulle udøve en samordnet praksis i tilknytning til § 4, afdeling I, litra f), i DPF's love, og dette spørgsmål har Retten taget stilling til i præmis 83. Følgelig må Retten i overensstemmelse med sagsøgerens påstand herom annullere artikel 1, stk. 1, for så vidt den vedrører en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

4.2. *Påvirkningen af handelen mellem medlemsstaterne og mærkbar påvirkning af konkurrencen*

138 Kommissionen anfører i beslutningen, at handelen mellem medlemsstaterne påvirkes, i den udstrækning § 4, afdeling I, litra f), i DPF's love og den forpligtelse til indlevering af den samlede produktion af skind, der er en betingelse for hvalpeforskuddet, for at blive tilsluttet katastrofehjælpsordningen og for at få adgang til hitlisten, har til formål eller følge at begrænse konkurrenters markedsadgang gennem en faktisk monopolisering af forsyning og salg af mink- og ræveskind i Danmark. Ifølge beslutningen har denne begrænsning eller udelukkelse af effektiv konkur-

rence ført til en afskærmning i fællesmarkedet, for så vidt som det danske marked er blevet nærmest utilgængeligt for DPF's konkurrenter, og handelen mellem medlemsstater er blevet mærkbart påvirket i betragtning af pelssektorens størrelse i Danmark, der tegner sig for mere end 27% af minkproduktionen i verden.

Parternes argumentation

139 Sagsøgeren har gjort gældende, at de omtvistede bestemmelser har så ringe betydning for konkurrencen og samhandelen mellem medlemsstaterne, at der efter »de minimis«-reglen må ses bort fra dem. Ingen avler har mulighed for at påvirke udbuddet og dermed prisen.

140 Kommissionen har under henvisning til Domstolens dom af 25. februar 1986 (sag 193/83, Windsurfing International mod Kommissionen, Sml. s. 661) gjort gældende, at de omtvistede bestemmelser forhindrer foreningens medlemmer i at sende en del af deres produktion til de øvrige medlemsstater med henblik på salg dér. Under påberåbelse af præmis 13 i dommen i den tidligere nævnte »osteløbesag« har Kommissionen anført, at den konkurrencebegrænsning, der følger af bestemmelserne, kan forhindre konkurrencen mellem auktionshuse. Det er uden betydning, om disse bestemmelser tillige har andre formål. Kommissionen har anført, at HBA har opnået handel med en væsentlig større andel af de skind, der produceres i de andre nordiske lande, end denne virksomhed har kunnet opnå i Danmark. Kommissionen har endvidere henvist til, at den danske produktion af minkskind udgør 72% af produktionen i medlemsstaterne, og at sagsøgerens omsætning væsentligt overstiger 200 mio. ECU.

Rettens bemærkninger

141 Når det i forhold til forbudsreglen i traktatens artikel 85, stk. 1, skal bedømmes, om der i givet fald følger en begrænsende indvirkning på konkurrencen af de omtvistede bestemmelser — der som Retten har fastslået kan have en sådan virkning — skal det undersøges, om de forvolder en tilstrækkelig mærkbar forstyrrelse af konkurrencen inden for Fællesskabet, dvs. at det navnlig skal efterprøves, om det med hensyn til de omtvistede bestemmelser »på grund af samtlige objektive, retlige eller faktiske forhold kan forudses med tilstrækkelig sandsynlighed, at ... [de] direkte eller indirekte, faktisk eller muligvis kan øve indflydelse på varehandelen

mellem medlemslandene« (jf. Domstolens tidligere nævnte dom af 30.6.1966, sag 56/65, Société Technique Minière). Det må derfor undersøges, om de omtvistede bestemmelser navnlig kan føre til en opdeling af fællesmarkedet, i det omfang det danske marked er blevet nærmest utilgængeligt for DPF's konkurrenter, og derved kan vanskeliggøre den økonomiske integration, der tilstræbes i henhold til traktaten.

142 Med henblik på dens stillingtagen til dette led i sagsøgerens anbringende finder Retten grund til at nævne følgende tal, der enten er oplyst af sagsøgeren selv, eller ikke er bestridt af denne:

— For det første udgør den danske produktion af minkskind 72% af den samlede produktion i medlemsstaterne.

— For det andet solgte DPA af de 9 mio. mink og 240 000 ræve, der gennemsnitligt produceres årligt i Danmark, i 1985/1986 henholdsvis 8 mio. og 185 000 og i 1986/1987 henholdsvis 8,3 mio. og 190 000.

— For det tredje eksporteres 98% af minkskindene.

Af denne eksport udgør eksporten til de øvrige medlemsstater en andel, der igennem årene har varieret mellem 33% og 46%; endelig har sagsøgeren i retsmødet oplyst, at foreningen har 5 000 avlere som medlemmer, mens kun mellem 50 og 100 danske avlere ikke er medlemmer.

143 Efter Rettens opfattelse følger det af disse tal, at en meget stor del af Fællesskabets produktion af de omhandlede skind afsættes på grundlag af de omtvistede bestemmelser. Disse bestemmelser, der, som Retten har udtalt ovenfor, strider mod traktatens artikel 85, stk. 1, kan derfor forvride handelsstrømmene i forhold til deres naturlige forløb og derved påvirke handelen mellem medlemsstaterne. Kommissionen har følgelig med rette fastslået, at de love og bestemmelser, hvorefter sagsøgeren arbejder, og som Retten har fastslået kan udgøre en tilsidesættelse af artikel 85, stk. 1, mærkbart påvirker konkurrencen og handelen mellem medlemsstaterne.

144 Det led i sagsøgerens anbringende, hvorved det gøres gældende, at der ikke foreligger et mærkbart indgreb i konkurrencen og i handelen mellem medlemsstaterne, må følgelig forkastes.

4.3. *Anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 3*

145 Kommissionen har i beslutningen anført, at de anmeldte love og regler ikke kan fritages i henhold til artikel 85, stk. 3, da betingelsen for en sådan fritagelse ikke er opfyldt. For så vidt angår hvalpeforskud, betingelserne for optagelse på hitlisten og standardaftalen om pelsningskontrol, fastslås det i beslutningen, at disse bestemmelser, der ikke er blevet officielt anmeldt til Kommissionen, ikke er omfattet af artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 17, og derfor ikke kan fritages i henhold til artikel 85, stk. 3. Ifølge beslutningen kunne en sådan fritagelse i øvrigt under ingen omstændigheder meddeles, da de nævnte bestemmelser begrænser konkurrencen på samme måde som de anmeldte bestemmelser.

Parternes argumentation

146 Sagsøgeren har i replikken gjort gældende, at betingelserne i traktatens artikel 85, stk. 3, er opfyldt, og at Kommissionen i hvert fald burde have efterkommet sagsøgerens anmodning om fritagelse efter traktatens artikel 85, stk. 3.

147 Kommissionen har anført, at den i beslutningen havde fundet, at betingelserne for fritagelse ikke var opfyldt, samt at sagsøgeren ikke har bestridt dette i stævningen. Kommissionen har herefter gjort gældende, at dette anbringende, der først er fremført i replikken, må afvises.

Rettens bemærkninger

148 Retten bemærker, at det pågældende anbringende først blev fremsat i replikken. Den dagældende artikel 42, stk. 2, første afsnit, i Domstolens procesreglement, der fandt anvendelse på Retten i medfør af artikel 11, stk. 3, i Rådets afgørelse af 24. oktober 1988 om oprettelse af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans, og hvis indhold i det væsentlige er gentaget i artikel 48, stk. 2, første afsnit, i Rettens procesreglement, lød således: »Nye søgsmålsgrunde og indsigelser må ikke

fremføres under sagens behandling, medmindre disse støttes på retlige eller faktiske omstændigheder, som er kommet frem under den skriftlige forhandling.« Det nævnte led i anbringendet må herefter afvises.

149 Det fremgår i det hele af det anførte, at beslutningen skal annulleres i følgende omfang:

— Artikel 1, stk. 1, for så vidt det heri antages, at der i forbindelse med den i stk. 1, litra a), nævnte bestemmelse foreligger en samordnet praksis, der udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

— Artikel 1, stk. 1, for så vidt den vedrører en samordnet praksis, der udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

— Artikel 1, stk. 1, litra d), hvori det fastslås, at § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

— Artikel 1, stk. 2, for så vidt det herved pålægges sagsøgeren dels at bringe den påståede samordnede praksis til ophør, dels at ophæve § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol.

Den subsidiære påstand om bortfald eller nedsættelse af bøden

Parternes argumentation

150 Sagsøgeren har gjort gældende, at den retsvildfarelse, som foreningen har befundet sig i, er undskyldelig. Foreningen var ikke opmærksom på, at andelsforeninger og deres virksomhed inden for det område, der er reguleret, jf. traktatens konkurrenceregler, ville blive vurderet anderledes end efter danske retsregler. I en skrivelse af 24. september 1986 gav de danske konkurrencemyndigheder, dvs. Monopoltilsynet, over for Kommissionen udtryk for, at man hverken havde fundet grundlag for at foretage indgreb over for sagsøgeren eller for at kræve sagsøgeren anmeldt til Monopoltilsynets register. Sagsøgeren har endvidere fremhævet, at foreningen for

at vise sig imødekommende har ændret samtlige de bestemmelser i lovene, der er grundlaget for Kommissionens beslutning.

151 Sagsøgeren har i replikken anført, at den som andelsforening har baseret sin økonomiske virksomhed på andelsprincipperne, som i de fleste lande har en generel leveringspligt knyttet til medlemskab. Sagsøgerens regler er mindre restriktive, og foreningen kunne med rette gå ud fra, at der ikke forelå nogen overtrædelse af konkurrencereglerne. Sagsøgeren har baseret sig på den andelstradition, der hersker i alle medlemsstaterne.

152 Sagsøgeren har under henvisning til Frubo-sagen (Kommissionens beslutning 74/433/EØF af 25.7.1974, EFT L 237, s. 16), blomkålssagen (Kommissionens beslutning 78/66/EØF af 2.12.1977, EFT 1978 L 21, s. 23), osteløbesagen (Kommissionens beslutning 80/234/EØF af 5.12.1979, EFT 1980 L 51, s. 19) og blomstersagen (Kommissionens beslutning 88/491/EØF af 26.7.1988, EFT L 262, s. 27) gjort gældende, at Kommissionen ikke pålagde andelsvirksomhederne i disse sager bøder, skønt deres aktiviteter begrænsede konkurrencen i videre omfang, end tilfældet er i den foreliggende sag.

153 Kommissionen har bestridt, at sagsøgeren har kunnet befinde sig i en undskyldelig retsvildfarelse. De danske myndigheders bedømmelse vedrører udelukkende dansk ret. Det burde have været klart for sagsøgeren, at samtlige de omtvistede bestemmelser, navnlig den eksklusive forpligtelse til at levere til sagsøgerens auktioner, var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen bekræfter at have taget hensyn til, at sagsøgeren straks efter modtagelsen af meddelelsen af klagepunkter fremsatte konkrete forslag til ændring af sine love med henblik på at fjerne de påtalte begrænsninger. Under henvisning til Pioneer-dommen (Domstolens dom af 7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique Diffusion française mod Kommissionen, Sml. s. 1825) og til Anseau-Navewa-dommen (Domstolens dom af 8.11.1983, forenede sager 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 og 110/82, Anseau-Navewa mod Kommissionen, Sml. s. 3369) har Kommissionen anført, at det påhviler den at påse, at det indgreb, den foretager, er af tilstrækkeligt forebyggende karakter, og at den skal tage hensyn til en lang række faktorer, hvis karakter og betydning varierer efter den pågældende overtrædelses art og de særlige omstændigheder, hvorunder den enkelte overtrædelse er begået. Kommissionen har fulgt disse retningslinjer ved fastsættelsen af bøden i nærværende sag.

154 I de af sagsøgeren nævnte sager fandt Kommissionen, at der forelå en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, og at der ikke kunne meddeles fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3. Samtlige disse sager vedrørte desuden, med undtagelse af osteløbesagen, produkter, der var omfattet af bilag II, som traktatens artikel 38 henviser til. Kommissionen har endvidere henvist til, at den i Meldoc-sagen (Kommissionens beslutning 86/596/EØF af 26.11.1986, EFT L 348, s. 50), der vedrørte fem virksomheder, herunder fire andelsselskaber inden for mejerisektoren, pålagde bøder, der var større end den, der er pålagt sagsøgeren.

155 Den danske regering har anført, at der ikke bør pålægges sagsøgeren bøde, da dennes medlemmer anser de pågældende love for et naturligt led i andelsselskabets særlige struktur og ikke vedtaget med konkurrencebegrænsning for øje. Den danske regering har anført, at der ikke i denne sag er tale om en grov eller forsætlig overtrædelse af traktatens artikel 85, og at dette bør tages i betragtning som en formildende omstændighed.

Rettens bemærkninger

156 Til det anførte bemærkes for det første med hensyn til sagsøgerens anbringende om, at den undskyldelige vildfarelse blev bestyrket af tilkendegivelser fra de danske monopolmyndigheder, at Monopoltilsynets skrivelse af 24. september 1986 alene vedrører spørgsmålet om anmeldelse af sagsøgeren til Monopoltilsynets register, og at skrivelsen, for så vidt angår de i beslutningen omhandlede bestemmelser, kun angår sagsøgerens love. For det andet skal Retten henvise til, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at medlemsstaterne ifølge traktatens artikel 85 og 86, sammenholdt med traktatens artikel 5, ikke må træffe foranstaltninger, der ophæver den praktiske virkning af de for virksomhederne gældende konkurrenceregler. En skrivelse fra nationale monopolmyndigheder — de danske i det foreliggende tilfælde — om betingelserne for anvendelsen af konkurrencereglerne kan derfor under ingen omstændigheder binde Kommissionen med hensyn til anvendelsen af artikel 15 i forordning nr. 17 (Domstolens dom af 28.3.1985, sag 298/83, CICCE mod Kommissionen, Sml. s. 1105, præmis 27).

157 Retten finder for det tredje anledning til at bemærke, at det ifølge Domstolens faste praksis (jf. senest dom af 8.2.1990, sag C-279/87, Tipp-Ex mod Kommissionen, Sml. I, s. 261) ved afgørelsen af, om en overtrædelse kan anses for at være begået

forsætligt, ikke kræves, at virksomheden var sig en overtrædelse af forbuddet i traktatens artikel 85 bevidst; det er tilstrækkeligt, at virksomheden ikke kunne være uvidende om, at den påtalte adfærd havde til formål eller til følge at begrænse konkurrencen inden for fællesmarkedet.

158 Retten finder, at dette er tilfældet i den foreliggende sag, dels i betragtning af de forskellige bestemmelser, hvorved det pålægges avlerne at levere hele deres skindproduktion til salg på sagsøgerens auktioner, dels i betragtning af indholdet af konkurrenceklausulen i § 4, afdeling I, litra f), i lovene, samt i betragtning af den samlede virkning af disse bestemmelser.

159 Retten finder heller ikke, at de kommissionsbeslutninger, som sagsøgeren har henvist til, kunne give sagsøgeren anledning til at nære nogen berettiget forventning om, at et andelsselskab principielt falder uden for anvendelsesområdet for traktatens artikel 85. Det fremgår tværtimod af de nævnte beslutninger, at Kommissionen igennem lang tid har haft den opfattelse, at visse bestemmelser i andelsselskabers love kan være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Sagsøgerens argument om, at Kommissionen aldrig har pålagt et andelsforetagende en bøde, kan heller ikke tiltrædes. Kommissionen har med rette henvist til sin beslutning i Meldocsagen, jf. ovenfor. Retten bemærker desuden, at Kommissionen har taget det i betragtning som en formildende omstændighed, at sagsøgeren ejes af de producenter, der er foreningens medlemmer, og at disses indkomst således afhænger direkte af andelsforeningens driftsresultater.

160 For så vidt angår argumentet om sagsøgerens imødekommende holdning, som skal fremgå af, at foreningen har ændret de omtvistede bestemmelser, fremgår det af beslutningens punkt 14, at Kommissionen allerede som en formildende omstændighed har taget hensyn til, at sagsøgeren er fremkommet med konkrete forslag til at fjerne de påtalte konkurrencebegrænsninger. Det tilføjes, at når det i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 bestemmes, at der ved fastsættelsen af bødens størrelse skal tage hensyn til både overtrædelsens grovhed og dens varighed, kan Kommissionen pålægge en bøde, også selv om den pågældende virksomhed som i nærværende sag ændrer de bestemmelser, der er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, eftersom ændringen kun har virkning for fremtiden.

161 Som allerede anført, har Retten imidlertid bestemt, at beslutningen skal annulleres i det i præmis 149 angivne omfang. Efter sagens omstændigheder finder Retten, at den pålagte bøde bør nedsættes med 40% under hensyn til denne annullation, og at en bøde på 300 000 ECU herefter er passende under hensyn til grovheden af den fastslåede overtrædelse af Fællesskabets konkurrenceregler og til overtrædelsens varighed.

162 Det følger i det hele af det anførte, at beslutningen skal annulleres i det ovenfor i præmis 149 angivne omfang, at den sagsøgeren pålagte bøde endvidere skal nedsættes fra 500 000 til 300 000 ECU, og at sagsøgte i øvrigt vil være at frifinde.

Sagens omkostninger

163 I henhold til artikel 87, stk. 3, første afsnit, i Rettens procesreglement kan Retten, hvis hver af parterne henholdsvis taber eller vinder på et eller flere punkter, fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger. Idet begge parter i nærværende sag har tabt for en del, finder Retten efter det foreliggende, at hver part bør bære sine egne omkostninger. I øvrigt bærer intervenienterne, der er indtrådt til støtte for sagsøgerens påstande, i medfør af procesreglementets artikel 87, stk. 4, deres egne omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Anden Afdeling)

1) Artikel 1, stk. 1, i Kommissionens beslutning af 28. oktober 1988 (IV/B-2/31.424, Hudson's Bay — Dansk Pelsdyravlerforening, EFT L 316, s. 43) annulleres i det omfang, det vedrører en samordnet praksis, der udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

2) Artikel 1, stk. 1, litra d), i den nævnte beslutning annulleres.

3) Artikel 1, stk. 2, i den nævnte beslutning annulleres i det omfang, det heri pålægges sagsøgeren dels at bringe den påståede samordnede praksis til ophør, dels at ophæve § 5 i standardaftalen om pelsningskontrol.

4) Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved beslutningens artikel 2, fastsættes til 300 000 ECU.

5) I øvrigt frifindes sagsøgte.

6) Hver part, herunder intervenienterne, bærer sine egne omkostninger.

Cruz Vilaça Saggio

Yeraris Briët Biancarelli

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 2. juli 1992.

H. Jung J. L. Cruz Vilaça

Justitssekretær Præsident